

22 december 2021

Assen e.o.
Fryslân
Groningen
Emmen

HUMANISTISCH
VERBOND

De SCHAKEL, waarin opgenomen Hugroniek, is het ledenblad van de afdelingen Fryslân, Groningen en Assen e.o. van het Humanistisch Verbond.

De Schakel verschijnt 4 x per jaar.

de komende nummers:

10 december 2021 **deadline 19-11-21**

4 maart 2022 **deadline 11-2-2022**

10 juni 2022 **deadline 19-5-2022**

9 september 2022 **deadline 12-8-22**

REDACTIEADRES SCHAKEL

Baukje Scheppink
Vijzelstraat 8, 8911 EW Leeuwarden
baukje.scheppink@gmail.com
0511-477083

WEBMASTERS

Groningen Donald Elsas

delsas@xs4all.nl

Assen e.o. Henk van der Zijden
henkvanderzijden@outlook.com

Fryslân Marco Seepma
communicatie@hvfryslan.nl

Meer adressen en contactpersonen achter in de Schakel.

Een ander e-mailadres?

Geef het ook door aan het Landelijk Bureau, leden@humanistischverbond.nl, dan komen de e-mails - ook die van de afdelingen - in het vervolg op het goede adres terecht.

Bij de foto's in deze Schakel

De foto's en illustraties in deze Schakel zijn van de auteurs, gepubliceerd met toestemming van de maker of de Creative Commons licentie. Het gedicht van Jeroen van Merwijk is gepubliceerd met de toestemming van de familie.

POSTADRESSEN EN SECRETARIATEN

Adreswijzigingen en opzeggingen naar:

Landelijke ledenadministratie
Humanistisch Verbond, Postbus 75490,
1070 AL Amsterdam 020-5219000
leden@humanistischverbond.nl

Groningen

Humanistisch Centrum
W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW Groningen
Ieke Verveld, secretaris
secr.hvgron@gmail.com
Donaties: Penningmeester HV afd. Groningen
NL 69 TRIO 0391 04 29 47
Stichting Huisvesting HV Groningen
NL10 INGB 0004 1988 73

Fryslân

Postbus 2502, 8901 AA Leeuwarden
secretariaat@hvfryslan.nl
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadm.
Facebook: Humanistisch Verbond Fryslân

Assen e.o.

Het Humanistisch Verbond afdeling Assen e.o.
actief in Assen, Hogeveen, Meppel, Steenwijk
en de omliggende gebieden.
Sommige activiteiten worden samen met de
afdeling Groningen georganiseerd.
Aankondigingen daarvan zijn te vinden op zowel
de website van Groningen als die van Assen.

Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen
secr.hvassen@gmail.com
Fieneke Stronkhorst, secretaris
Facebook: Humanistisch Verbond Assen

Website

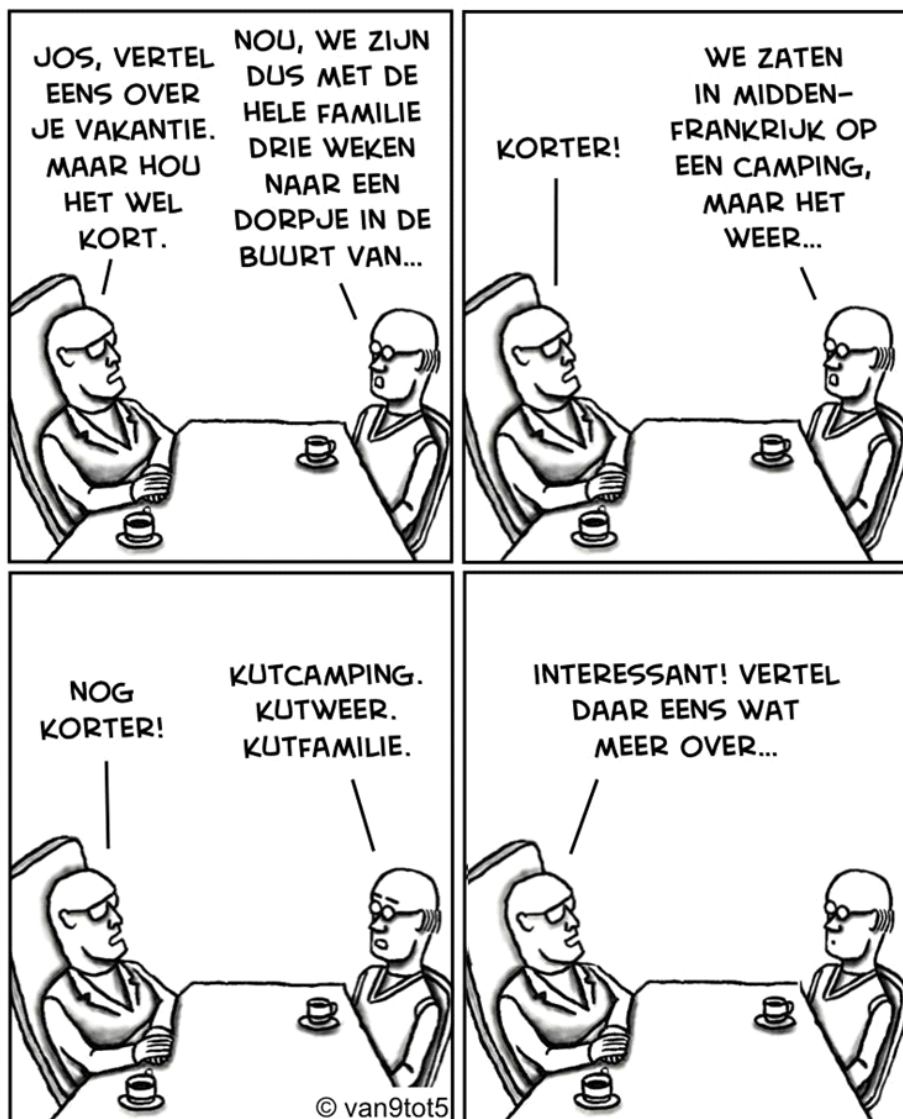
Heeft u al ontdekt dat er op onze landelijke
website onder evenementen een pagina
"wandelingen" staat?
<https://www.humanistischverbond.nl/laat-je-inspireren/wandelen/>

ADRESSEN

AGENDA NOORD

datum	afdeling	activiteit		pagina
zondag 12 december 2021	Fryslân	Wandeling	Sneek	53
zondag 12 december 2021	Fryslân	Filosofie	Opvoeding, onderwijs, wetenschap	48
donderdag 16 december 2021	Groningen	Eten met gesprekstof		18
zaterdag 18 december 2021	Assen e.o.	Decemberviering		37
zondag 19 december 2021	Groningen	Midwinterviering	Mens zijn in de 21ste eeuw	8
zondag 19 december 2021	Assen e.o.	Wandeling	Tonckensbos	39
dinsdag 14 december 2021	Assen e.o.	HV café		39
zondag 9 januari 2022	Groningen	Wandeling	Eelde	17
zondag 9 januari 2022	Fryslân	Filosofie	Milieuproblematiek	49
zondag 9 januari 2022	Assen e.o.	Gespreksgroep	Hoogeveen	42
dinsdag 11 januari 2022	Assen e.o.	HV café		39
donderdag 13 januari 2022	Fryslân	Palavergroep	ZW Fryslân	55
zondag 16 januari 2022	Assen e.o.	Nieuwjaarsbijeenkomst		41
zondag 23 januari 2022	Groningen	Darwin day		13
zondag 27 februari 2022	Assen e.o.	Wandeling	Westerbork	40
donderdag 27 januari 2022	Groningen	Eten met gesprekstof		18
zondag 30 januari 2022	Assen e.o.	Wandeling	Deurzerdiep	40
zondag 6 februari 2022	Groningen	Wandeling	Glimmen	17
woensdag 9 februari 2022	Groningen	Cursus	Mens zijn zonder goden	21
zaterdag 12 februari 2022	JH Groningen	cursus	Jonge Humanisten	12
zondag 13 februari 2022	Fryslân	Filosofie	Politiek, complottheorieën, populisme	49
zondag 13 februari 2022	Groningen	Poëzieworkshop		16
woensdag 16 februari 2022	Assen e.o.	ALV		42
woensdag 16 februari 2022	Groningen	Cursus	Mens zijn zonder goden	21
zondag 20 februari 2022	Assen e.o.	Gespreksgroep	Hoogeveen	42
woensdag 23 februari 2022	Groningen	Cursus	Mens zijn zonder goden	21
donderdag 24 februari 2022	Groningen	Eten met gesprekstof		18
zondag 27 februari 2022	Assen e.o.	Wandeling		40
woensdag 2 maart 2022	Groningen	Cursus	Mens zijn zonder goden	21
zondag 6 maart 2022	Groningen	Wandeling	Norg	17
maandag 7 maart 2022	NOORD	Socrateslezing		6
dinsdag 8 maart 2022	Assen e.o.	HV café		39
woensdag 9 maart 2022	Groningen	Cursus	Mens zijn zonder goden	21
donderdag 10 maart 2022	Fryslân	Palavergroep	ZW Fryslân	55
zondag 13 maart 2022	Fryslân	Filosofie	Spinoza	49
zondag 27 maart 2022	Assen e.o.	Wandeling		40
donderdag 31 maart 2022	Groningen	Eten met gesprekstof		18
zondag 3 april 2022	Assen e.o.	Gespreksgroep	Hoogeveen	42
donderdag 28 april 2022	Groningen	Eten met gesprekstof		18
zondag 8 mei 2022	Assen e.o.	Gespreksgroep	Hoogeveen	42
* palavers Leeuwarden: informatie bij Jan Wijbenga voorzitter@hvfryslan.nl				

Alle data en activiteiten uiteraard onder voorbehoud van Corona-ontwikkelingen en -beperkingen.

Het mooiste sinterklaascadeau:
Echt episch dit en **Gezelligheid 3.0**

~~De kunst van het schrijven is steeds zoveel te schrappen dat duidelijk wordt wat bedoeld is.~~

Is tijd geld?

Voor de Schakel niet. We zijn allemaal vrijwilligers die gratis tijd en energie in ons noordelijk ledenblad stoppen. We willen de Schakel niet kwijt.

Er zijn wel twee andere geldsponzen die onze Schakel tot een kostbaar communicatiemiddel maken en enig financieel bewustzijn kan geen kwaad. De eerste geldspons bestaat uit de drukkosten. Een Schakel van 40 pagina's is goedkoper dan één van 44 of 48, laat staan 64. De tweede spons en de belangrijkste kostenpost is de verzending. Het kan zomaar honderd euro schelen in de verzending als een Schakel 8 pagina's meer of minder heeft.

Ik schrijf veel, over allerlei onderwerpen en in verschillende tijdschriften en op websites. Het is gebruikelijk dat daar eisen gesteld worden aan de lengte van stukken. Een boekbespreking van 400 of 600 woorden, een beschrijving van mijn kunstenaarschap in 100 woorden. En is dat dan gelukt, na veel schrappen en strepen, dan komt een volgende website met de vraag om een omschrijving van 50 woorden. Dat lukt ook en soms is het resultaat nog beter.

Less is more. Schrijven is schrappen, schreef Godfried Bomans al.

De tekst wordt er leesbaarder van, korter, puntiger. Beter dus, en veel goedkoper voor de afdelingskas. Een win-win situatie, waar we graag aan willen werken.

Op een Schakel-pagina passen ongeveer 400 woorden. Met kop blijft er ruimte voor ruim 300 woorden over. Een illustratie? Ja graag, de leesbaarheid wordt er beter van, maar reken dan op ongeveer 200-300 woorden op een pagina.

Deze pagina bevat 325 woorden.

Probeer een boekbespreking kort en pittig te houden, op twee of drie pagina's. Verpak de essentie van een aankondiging in een pakkende tekst die nieuwsgierig maakt. Maak een filosofische beschouwing prikkelend door kort te zijn, zodat mensen de bijeenkomst willen bezoeken om meer te weten te komen. Dan maken we de Schakel beter leesbaar én houden 'm betaalbaar voor de afdelingen.

Baukje Scheppink

SOCRATESLEZING

Een hoopvol alternatief

Socrateslezing 2021
door Rob Wijnberg

Tijdens de landelijke
ALV op 27 november
2021 heeft Rob
Wijnberg de jaarlijkse
Socrateslezing verzorgd,
met het thema *Een
hoopvol alternatief*.

Om ervoor te zorgen dat
meer mensen de lezing
live kunnen volgen
wordt de lezing op drie
andere plekken in het
land gegeven, Den Haag,
Amsterdam en
Leeuwarden. De
afdelingen Fryslân,
Assen en Groningen

hebben in samenwerking ervoor gezorgd dat de lezing in het voorjaar ook naar het
Noorden komt.

DATUM EN TIJD Maandag 7 maart 2021, 19:00 – 19:30 inloop, 19:30 – 21:30
programma

LOCATIE Stadsschouwburg De Harmonie, Ruiterskwartier 4, Leeuwarden

TICKETS zijn te verkrijgen op de website van het Humanistisch Verbond:

www.humanistischverbond.nl/agenda/socrateslezing-rob-wijnberg-leeuwarden/

TICKETPRIJZEN: Regulier	15 euro
Leden	10 euro
Studenten en minima	7,50 euro

Filosoof en journalist Rob Wijnberg geeft de Socrateslezing 2021. De lezing wordt jaarlijks georganiseerd door het Humanistisch Verbond en geeft commentaar op maatschappelijke ontwikkelingen vanuit een humanistisch perspectief.

Volgens Wijnberg is waarheid door de eeuwen heen een product geworden. Het kan worden verkocht en geconsumeerd, met afbrokkelende solidariteit en groeiend populisme tot gevolg. Kan het nog anders? Wijnberg is hoopvol. In zijn lezing schetst hij een toekomstig alternatief, gericht op dat wat we met elkaar gemeen hebben. Dat is meer dan we denken. Een optimistisch verhaal tegen cynisme en vóór verandering.

Tijdens de bijeenkomst zal Renée Luth, voormalig stadsdichter van Groningen en spoken word artist, voordragen uit haar eigen dichtbundels.

MIDWINTERVIERING GRONINGEN en OMMELANDEN Zondag 19 december 2021

Midwinter is de kortste dag. Hierna worden de dagen weer langer en komt er weer meer licht. Waar de jonge humanisten al jaren stil staan bij deze dag, willen we dit jaar midwinter in gezamenlijkheid vieren. Iedereen is welkom: jong of oud, lid of geen lid van het HV. Het thema van deze viering is dan ook saamhorigheid. Dit thema willen we op verschillende manieren belichten, bespreken en beleven. We geven een korte inleiding over de traditie van de midwinterfeesten, bieden ruimte voor gesprek over saamhorigheid, verzorgen muzikale intermezzo's en serveren hapjes en drankjes. Verder is er ruimte voor eigen inbreng gerelateerd aan het thema: bijvoorbeeld een mooie tekst of gedicht, een overweging, een lied, een stelling of iets anders wat je bij het thema saamhorigheid vindt passen. Samen maken we er iets moois van!

Een eigen inbreng is zeker niet verplicht maar wordt uiteraard enorm gewaardeerd! Mail wat je gaat doen voor 13 december naar Welmer: welmerboiten@gmail.com, dan passen wij dit in het programma.

- Plaats: Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2 te Groningen
- Datum: 19 december 2021
- Tijd: 14:00 – 17:00 uur; inloop vanaf 13:30 uur
- Graag vooraf aanmelden bij Welmer: welmerboiten@gmail.com
- Belangstellenden en introducés van harte welkom

LET OP: Bij deze bijeenkomst vragen we je QR code bij binnenkomst, omdat we meer mensen verwachten uit een brede leeftijdsgroep, en willen dat iedereen zich comfortabel voelt in onze beperkte ruimte.

We hebben al een tijd niets meer van ons laten horen in de Schakel. Maar de Jonge Humanisten Groningen hebben tijdens de harde lockdowns nooit op non-actief gestaan. We blikken even terug:

DE JONGE HUMANISTEN GRONINGEN

2020 begon vol enthousiasme met een nieuwjaarsviering en een filmbezoek in het nieuwe forumgebouw in Groningen. In februari zochten we contact met de christelijke humanisten van het Apostolisch Genootschap om te kijken hoe onze opvattingen van humanisme verschilden. We bleken veel waardes te delen, al

was de term humanisme binnen hun kring nog een relatief nieuw begrip. Vervolgens hadden we samen met de afdeling Groningen een seculiere zondagochtendbijeenkomst gevierd, genaamd ZINDAG. Dit was een succes waar jong en oud op afkwamen, van binnen en buiten het HV. Niet alleen een mooi concept dus, maar ook een kans om een brug te bouwen en het humanisme een podium te geven voor een brede doelgroep.

Toen we klaar waren voor de tweede ZINDAG, maakten we kennis met de eerste ernstige coronagevallen in Nederland. Met de oplopende besmettingscijfers was de bijeenkomst ineens onverantwoord, en omdat naar buiten gaan nu een risico zou vormen, konden we ook niet de inclusiviteit waarmaken waar de ZINDAG voor stond. Dus we stelden het een ruime maand uit. Langer dan dat zou deze ellende toch allemaal niet duren?

Omdat al snel duidelijk werd dat Corona niet van de korte adem was (dit vraagt bijna om een ongepaste woordgrap), moesten we kijken wat dan allemaal nog wél kon.

Ivo hoorde op de radio over *Corona Cinema*. Een idee van Maarten Dallenga, waarbij we videobellend een film kijken en nabespreken. Dit idee hebben we overgenomen, en met zeven edities zijn we de bedenker voorbijgestreefd. Bij onze eerste Corona Cinema deed ook filmrecensent Dana Linssen van de NRC mee. De Jonge Humanisten haalden de krant.

Omdat bij videobellen afstand geen beperking meer is, trokken we vaak ook mensen aan uit andere hoeken van Nederland, of zelfs de wereld. Maar eerlijk is

eerlijk: Door te videobellen haken ook velen juist af, want wie heeft zin om na al die online vergaderingen op het werk, 's avonds ook nog met een headset op het hoofd te zitten? En dan waren er nog de mensen die gewoon een onvervangbaar sociaal aspect misten. Videobellen maakt fysieke afstanden onbelangrijk, maar gevoelsmatig komt dus ook niet iedereen echt dicht bij elkaar.

Toch hebben we geprobeerd om ook dat gat te dichten, door online en offline af te

wisselen. Toen buitenbijeenkomsten op afstand mogelijk werden volgden wandelingen en picknicks met gesprekken over hoe we nog verantwoord op vakantie kunnen, en debatten over de ethiek rond corona. Een hoogtepunt was ook onze variant van het HUMAN-programma 'De vloer op' waarbij we dilemma's gingen uitspelen en nabespreken. We zijn naar

Yesse gegaan, waar ooit een cisterciënzer klooster stond die, als je diep genoeg zoekt, ook raakvlakken heeft met het noordelijk renaissancehumanisme. In Groningen liepen we de Aletta Jacobswandeling die opgesteld is door de RUG, waar we (met een groep mannen) alles leerden over verschillende Groningse strijdsters voor vrouwenrechten. In het kader van HV's 75-jarige bestaan hebben we oude opvattingen van het Humanistisch Verbond onder een moderne loep genomen met debatten over abortus, onderwijs en wereldburgerschap. Een gezamenlijke lunch in het park werd een alternatieve versie van ons terugkerende *diepgangendiner*, waar we elkaar en onszelf op een nieuwe manier leerden kennen met behulp van een lijst confronterende vragen. Bij onze laatste buitenbijeenkomst hebben we met ondersteuning van de gemeente een schoonmaakactie in Groningen-zuid gedaan, in het volle besef van de beperkte impact hiervan. De behoorlijke regen leverde ons sympathieke reacties op van de voorbijgangers. Alsof hij ons had gezien, wijdde Martin Simek korte tijd later zijn cynische cartoon in De Groene Amsterdammer aan het thema. Op de cartoon zien we een groepje mensen met prikstokken met op de achtergrond de uitstoot van verkeer en fabrieksschoorstenen en de tekst: 'Ons geweten is schoon maar daar is ook alles mee gezegd'.

Online hielden we het vooral luchtig. Naast Corona Cinema hebben we betekenisvolle liedjes met elkaar gedeeld en online spelletjes gespeeld met een thema. We hebben met videobeelden teruggeblikt op grote gebeurtenissen in de 21^e eeuw. De Amerikaanse verkiezingen hebben we nauwlettend gevolgd met twee online bijeenkomsten, waarbij we terugblikten op Trump en vooruitkeken naar Biden. Ook hadden we een boekbespreking over Brugman's *De Meeste Mensen Deugen*. Ivo en Welmer, die normaal een muzikale bijdrage leveren met de gitaar, hebben voor de online bijeenkomsten hun liedjes vooraf opgenomen. De Midwinterviering kreeg een extra persoonlijke touch door een wens of gedicht voor elkaar te schrijven en een verrassingspakket te sturen om die sobere coronawinter van 2020 door te komen. Zoals het nu lijkt kunnen we dit jaar de midwinter wel in het pand vieren, samen met de afdeling Groningen op 19 december. Daar kijken we erg naar uit!

Onze eerste binnenbijeenkomst eind oktober werd georganiseerd door Tanja en Ivo. Zij hebben zelfontplooiing uitgelicht vanuit een westers en oosters perspectief. Dit leverde bewogen gesprekken op over identiteit, en de manier waarop westerse landen omgaan met oosterse concepten als mindfulness en meditatie. Bij onze recentste bijeenkomst over veerkracht hebben we het gehad over het belang van de door Jaap van Praags beschreven *geestelijke weerbaarheid*. Hoe vallen we niet voor rechts populisme, hoe gaan we om met tegenslag en hoe zorgen we dat verdriet niet uitmondt in een depressie?

We zijn voorzichtig blij om te zien dat we weer nieuwe mensen aantrekken, dat er weer meer kan, en dat ons inspirerende avonden in het verschiets liggen. We gaan weer vooruitkijken, want met alles wat er nu in de wereld gebeurt bieden onze bijeenkomsten waardevolle inzichten en perspectieven, en gezelligheid natuurlijk!

DE JONGE HUMANISTEN GRONINGEN

Kennismaken met humanisme voor jonge humanisten

Wat geeft het leven zin,
volgens humanisten? Hoe

gaat het humanisme om met intolerantie? Hoe verhoudt het humanisme zich tot andere levensbeschouwingen? Wat is de visie van het humanisme op duurzaamheid en zorg voor de aarde? Ben je nieuwsgierig wat het humanisme voor jouw dagelijkse keuzes kan betekenen, of wil je beter kunnen verwoorden waar jij vandaag voor staat?

Door vragen te stellen en in gesprek met elkaar, onderzoek je wat het humanisme voor jou kan betekenen, en kom je samen tot (nieuwe) antwoorden. Je krijgt inzicht in je eigen, praktische wijsheid en wat jij belangrijk vindt. Zo komt de humanistische traditie tot leven en beoefen je een belangrijk aspect van het humanisme, namelijk de dialoog.

Deze cursus onder leiding van Maudy van Klaveren, een jonge humanistisch geestelijk begeleider, is afgestemd op levensvragen van twintigers en dertigers.

Ben of ken je iemand voor wie deze cursus interessant kan zijn? Meld je aan of stuur de informatie door. Deze middag is ook toegankelijk voor niet-leden.

Datum: zaterdag 12 februari

Tijd: 13:00 - 16:30 uur

Locatie: Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Kosten: er zal een bescheiden bijdrage worden gevraagd, nog nader te bepalen

Aanmelden of meer informatie: info@jongehumanistengroningen.nl

Optioneel kun je vooraf deelnemen aan een gratis lunch, om alvast informeel kennis te maken. Na afloop is er gelegenheid voor een gezellige borrel.

Alles uiteraard wel onder voorbehoud van de dan geldende coronamaatregelen.

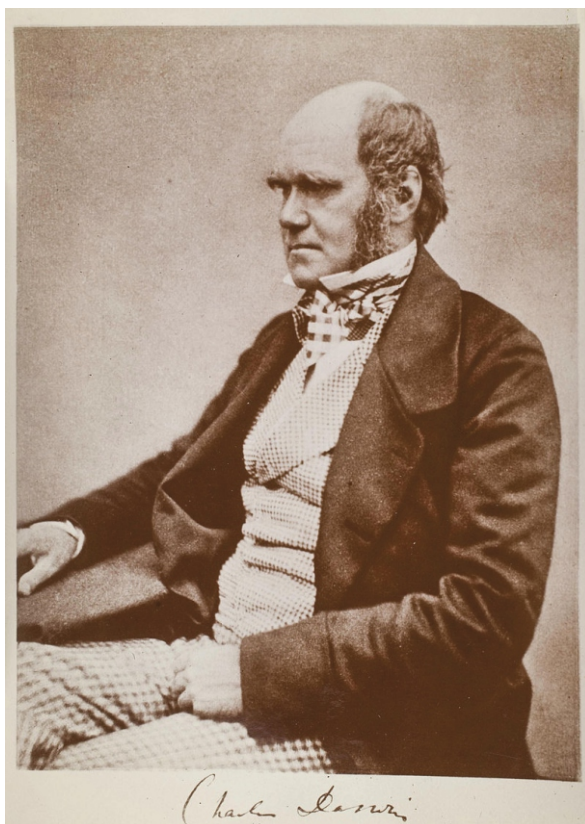
Zondagmiddaglezing 23 januari **DARWIN DAY** *DNA-duplicaties: kleine en grote sprongen in de evolutie*

Inleiding door Victor Bom, biochemicus en humanist

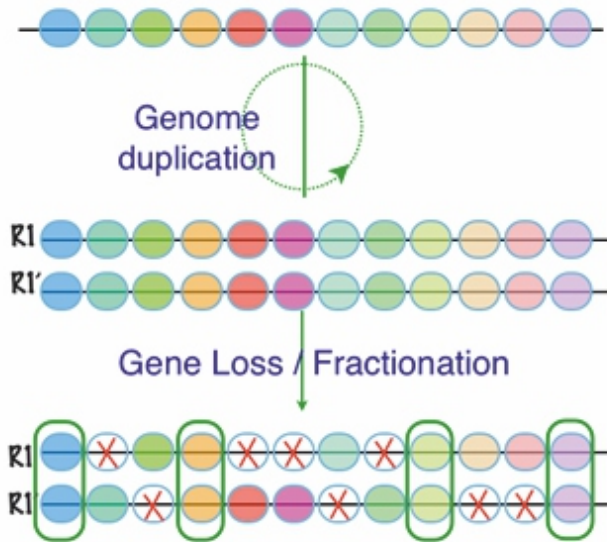
Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Zondag 23 januari 2022, aanvang: 14:00 uur

De drijvende krachten achter evolutie zijn erfelijke variatie binnen een soort/populatie en natuurlijke selectie. De erfelijke variatie tussen organismen ontstaat door mutaties (wijzigingen) in de base- of nucleotidevolgorde van het DNA en deze zijn vooral het gevolg van straling, chemicaliën en virussen. Ze kunnen ook ontstaan door speciale fouten bij de vorming van de voortplantingscellen en dat speelt een belangrijke rol bij het ontstaan van duplicaties van DNA, het hoofdonderwerp van deze lezing. Er kunnen duplicaties optreden van heel kleine fragmenten DNA tot hele chromosomen aan toe, zoals bekend van trisomie 21 bij het syndroom van Down en een dubbel X-chromosoom bij mannen met het syndroom van Klinefelter. Soms worden zelfs hele genomen gedupliceerd, hetgeen we vooral kennen uit het plantenrijk. Hiermee kunnen varianten ontstaan met bijv. 2x of 4x zoveel chromosomen. Dit

Ancestor

leidt vaak tot grotere cellen en robuustere planten: planten met grotere bladen, vruchten, zaden en/of sporen, die zich soms ook sneller of beter kunnen aanpassen om te overleven als de omgeving plots drastisch wijzigt (bijv. na een meteorietinslag). Het lijkt er echter sterk op dat genoomduplicatie ook een heel belangrijke rol heeft gespeeld in de evolutie van gewervelde dieren en dus ook de mens en dat zal aan de hand van ontwikkelingsgenen worden toegelicht. Duplicaties van DNA, zelfs van hele genomen, komen ook vaak voor in tumoren. De gevolgen van al die duplicaties, waaronder kleine en grote sprongen in de evolutie alsmede vele ziektebeelden die ermee samenhangen, zullen de revue passeren. Uiteraard is er tijdens en na de lezing gelegenheid vragen te stellen.

Zondag 9 januari In de Vosbergen bij Eelde.

We starten vanaf de parkeerplaats aan de Vosbergerlaan die zich op 50 meter bevindt van de Burgemeester Legroweg.

Vanuit Eelde en De Punt bevindt de laan zich in een bocht van de Burgemeester Legroweg bij het Vliegveld.

WANDELEN in *Groningen*

Zondag 6 februari

Appelbergen bij Glimmen.

We starten in Glimmen vanaf de parkeerplaats van Brasserie De Kastanjehoeve, gelegen aan de Zuidlaarderweg 4 bij de spoorwegovergang.

Zondag 6 maart

Theehuis Natuurplaats

Noordsche Veld,

Donderseweg 22 Norg, ligt halverwege tussen Donderen en Norg.

Vanuit Donderen neem je de weg N858. Na 100 meter van het groene bord "Gemeente Noordenveld"

en daaronder de letter P, Staatsbosbeheer Noordsche

Veld, ga je linksaf het

bospad in naar de parkeerplaats. Vanuit Norg direct na het bord "Natuurplaats Noordsche Veld" ga je rechtsaf het bospad in.

Alle wandelingen starten om 10.30 uur en zijn tussen 3 a 4,5 km.

Inlichtingen Pieter en Marijke Hofman

Tel: 0592 - 343595 Mobiel: 06 1900 30 43

email: hofbak@ziggo.nl Inlichtingen Marijke en Pieter Hofman

Tel. 0592 - 343595 / 06 1900 30 43

In het centrum van het Humanistisch Verbond is achtmaal per jaar een bijeenkomst van de groep 'Eten met gesprekstof'. De meeste deelnemers zijn trouwe bezoekers. Af en toe zien we nieuwe gezichten die wat nieuw bloed in de discussie brengen. Nooit is het saai en altijd is er begrip voor elkaars mening.

Mogelijk door de vele kookprogramma's op de televisie zijn er nieuwe 'koks' en 'hulpkoks' bij gekomen. Er wordt wel altijd geholpen bij de bereiding van de maaltijden, wat buiten de discussie ook zijn gezelligheid heeft. Thuis voorbereiden mag ook. Het is niet verplicht te koken maar wel fijn, desnoods zorg je voor een nagerecht.

ETEN

met gesprekstof

Het aantal enthousiasten fluctueert en is meestal 12 tot 15. Omdat met te veel leden de discussie niet beheersbaar meer is, is er een tijdelijke ledenstop.

Opgave voor de reservelijst is nog wel mogelijk. Kees Stada, kees.stada@home.nl liever even bellen 0598-320706.

Inloop om 17.00 uur en aan tafel om 18 uur. Meestal afgesloten tussen 20.00 en 20.30 uur en daarna afgewassen van de vaat.

De kosten zijn afhankelijk van het menu, €5 - €7, graag gepast betalen.

16 december snert naar recept WK2007 kok: Kees. **Geen kosten.**

27 januari

24 februari

31 maart

28 april

*Alle dagen zijn op een donderdag

VAN HET BESTUUR

Het lijken op dit moment in menig opzicht donkere dagen. Buiten is het donker en het lokale nieuws en het wereldnieuws zijn donker. Het is gemakkelijk om je daardoor te laten beïnvloeden, maar dan wordt het steeds donkerder. Het is zaak om daar niet aan toe te geven; dan is het goed om actief te blijven en met elkaar in contact te blijven. Het Humanistisch Verbond biedt daar bijvoorbeeld gelegenheid toe. Daar zijn in de eerste plaats de vaste activiteiten: wandelen, eten met gespreksstaf, gespreksgroepen, de zondagmiddaglezingen en niet in de laatste plaats de in onze afdeling actieve Jonge Humanisten. Daarnaast de activiteiten die door het bestuur in gang worden gezet.

In het kader van het 75-jarig bestaan hebben we vier activiteiten georganiseerd: de renaissancewandeling met Jos de Wit, een tweetal lezingen door respectievelijk Marjo van Bergen en Stefan van der Poel en tot slot een feestelijke Midwinterviering. Deze laatste bijeenkomst moet nog plaatsvinden op 19 december. Elders in deze Schakel vindt u hierover meer informatie. De drie eerste activiteiten zijn goed bezocht en goed gewaardeerd.

Dit najaar hebben ook een aantal cursussen en een verdiepingsdag plaatsgevonden. Voor de cursussen en deze verdiepingsdag in Groningen was veel belangstelling, die waren volgeboekt. Bij wijze van experiment waren ook twee cursussen georganiseerd in Veendam en Appingedam. De belangstelling daarvoor was niet groot: in Veendam 1 aanmelding en Appingedam 8 aanmeldingen. We gaan nog eens bekijken of en hoe we hiermee verder kunnen gaan.

In het komende voorjaar staan er drie cursussen en een verdiepingsdag op het programma. In de eerste plaats twee cursussen van de landelijke organisatie: Klassieke levenskunst en de cursus Kennismaken met Humanisme voor nieuwe leden. De verdiepingsdag gaat over het Dialoog gesprek. De landelijke planning is nog niet rond. Zodra dat het geval is worden deze cursussen op de site geplaatst en ontvangt u een berichtje via de nieuwsbrief. Onze afdeling biedt ook zelf een cursus aan, te weten Mens zijn zonder goden, hemel of hogere machten. Deze cursus wordt gegeven door Ronald Hünneken; elders in deze Schakel vindt u alle informatie.

Voor de activiteiten in het voorjaar verwijzen we graag naar de Socrateslezing op 7 maart 2022 in Leeuwarden; een landelijk initiatief, overgenomen door de drie noordelijke afdelingen. Over de Jaarvergadering 2021/2022 denken we nog na. We hebben gemeend dat een Nieuwjaarsbijeenkomst, snel na een Midwinterfeest, niet zo voor de hand ligt; dus geen Nieuwjaarsbijeenkomst dit jaar. De

zondagmiddaglezingen gaan dit voorjaar nog door en voor zover in verband met corona mogelijk, de andere vaste activiteiten ook. Er is een Workshop gedichten lezen gepland op 13 februari 2022 en mogelijk volgt er meer. En dan nog het volgende.

- Wij beschikken sinds kort, met dank aan Welmer Boiten, over een digitale Nieuwsbrief waarmee wij u op een eenvoudige manier op de hoogte kunnen brengen van, naar ons idee, interessante zaken.
- Wij hebben bedacht dat het goed is om te laten zien dat Afdeling Groningen niet alleen staat voor Stad Groningen, maar ook voor de Ommelanden. Wij gaan in het vervolg daarom als aanduiding gebruiken: Afdeling Groningen en Ommelanden.
- De Werkgroep zondagmiddaglezingen

heeft aangegeven na vijf jaar te stoppen. Het bestuur en de werkgroep hebben afgesproken samen het initiatief te nemen voor een nieuwe werkgroep/activiteitengroep die in de toekomst, te beginnen met het seizoen 2022/2023, zorgt voor een activiteitenprogramma. De werkgroep zal bestaan uit een bestuurslid, een oud-lid van de werkgroep, een lid van de Jonge Humanisten en één of twee andere enthousiastelingen. Voelt u hiervoor, meldt u zich dan bij de secretaris van het bestuur.

Namens het bestuur,

Onderweg

Niets ongewoons, geluiden van messen en vorken
mijn iets te driftig lepelen misschien.
Vandaag geen dag van praten, we bokten
mijn kiekendieflijf, die uit een ooghoek nog
de kleinste details opmerkt, zei niets
ging in de vliegtuigmodus.

Niets uit te wuiven, startte ik mijn mobiel
de godganse wereld stortte binnen.
Ik dobberde zonder rede rond, nog steeds het kind
dat roept als er een overstroming dreigt
we zouden altijd laarzen moeten dragen.

Onderweg bijna een konijn gekocht
muisgrijs en donzig om vast te houden.
Maar ik telde de grafjes vroeger thuis
hun lijfjes stijf, de oren moesten plat.

Licht weer op, mijn lief, dan neem ik je mee
op de fiets, je armen om mijn buik gekneld
net als toen, maar voller nu geplooid
met zachter afgestemde handen.

Aly Freije - Uit de onlangs gepubliceerde
poëziebundel, *Een engel aan de deur*
bij In de Knipscheer, 2021

Uitnodiging **POEZIEWORKSHOP**

13 februari, 14.00-16.30 uur, inloop vanaf 13.30

Plaats: Humanistisch Centrum, WA Scholtenstraat 2, Groningen

Maximaal 12 deelnemers, aanmelden bij leniekootstra@gmail.com

Ali Freije, foto Babs Witteman

Samen gedichten lezen, een introductie

Hoe lees je een gedicht en wat betekent een gedicht? Het gaat bij poëzie niet alleen om begrijpen, maar ook om aanvoelen. Daarbij is meer lezen en vaker een gedicht herlezen een middel. Het gedicht kan dan meer voor je opengaan. Meer kennis van enkele basistechnieken van poëzie kan daarbij ook helpen.

Een gedicht is een instrument waarmee je je blik op de wereld en je binnenste scherper kunt stellen. We lezen en bespreken deze middag enkele bekende en minder bekende gedichten. We zien dat een goed gedicht tussen de regels door meer betekenissen aan kan dragen en we ervaren hoe je meer kunt genieten van poëzie.

Begeleiding

Aly Freije, dichter, schrijver en docent aan de Schrijversvakschool Groningen. Meer informatie over Aly en haar werk op: www.alyfreije.nl

In het najaar van 2021 heeft Ronald Hünneken in Groningen de cursus “Mens zijn in de 21^e eeuw” verzorgd. Aan het einde van de cursus hebben een aantal cursisten gevraagd naar een vervolg. Ronald geeft graag gehoor aan dit verzoek en in het voorjaar 2022 zal hij de volgende cursus geven.

CURSUS

Mens zijn zonder goden, hemel of hogere machten

Beschrijving:

Vanaf de 17e eeuw begonnen denkers zich te buigen over de vraag hoe lastige vraagstukken over maatschappij, ethiek, leven en liefde doordacht konden worden nu het religieuze fundament steeds verder begon af te brokkelen. Aanvankelijk werden nieuwe, onbetwifelbare fundamenteën gezocht, zoals rationaliteit, wetenschap of transcendent bewustzijn. Pas in de tweede helft van de 20e eeuw waren denkers in staat om zich los te denken van dergelijke fundamenteën. Dat leverde nieuwe en verhelderende ideeën op over eeuwenoude vraagstukken. Juist voor het hedendaagse, steeds complexer wordende moderne leven, blijken deze ideeën verrassend relevant. In deze cursus worden hedendaagse filosofische theorieën van verschillende denkers ingeleid en bediscussieerd.

1. Else Barth over de dichotome ordening van denkbeelden

Hoe rationeel is rationaliteit? Aan welke onvermoede krachten staat het intuïtieve denken van mensen bloot? Zijn mensen zomaar in staat tot het zelfstandig opbouwen van een wereldbeeld?

2. Mark Rowlands en Elisa Aaltola over dierenrechten

Waarom zouden dieren rechten hebben? Krijgen ze die van ons, mensen? Hoe kunnen we de verhouding tussen mensen en niet-menselijke dieren doordenken?

3. Judith Shklar en Richard Rorty over wreedheid en ironie

Wat betekent het om als mens niet wreed te zijn? Hoe overtuigd kun je zijn van je eigen denkbeelden? Wat is ironie, en welke rol speelt het?

4. Michel Onfray en Ronald Hünneberg over humaan hedonisme

Wat is atheïsme? Zijn mensen wel werkelijk atheïst? Welke gevolgen heeft atheïsme de wijze waarop je je leven inricht?

5. Martha Nussbaum en Esther Perel over liefde

Wat is liefde? Wat is de rol van liefde in een bevredigend leven?

Wanneer:

De woensdagavonden 9, 16 en 23 februari en 2 en 9 maart 2022.

Locatie:

Het Humanistisch Centrum, WA Scholtestraat 2 te Groningen.

Prijs:

€ 75 voor de hele cursus, inclusief koffie en thee.

Docent:

Ronald Hünneberg

Ronald Hünneberg studeerde filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Later was hij daar 12 jaar als docent verbonden aan de studie Kunsten, Cultuur & Media. Hij geeft al ruim 25 jaar filosofieonderwijs, waarbij de alledaagse relevantie van filosofische theorieën centraal staat. Hünneberg schreef 'Aphroditisch hedonisme' en 'Pijnlijke contacten'. In cursussen, stand-up filosofie en theater wil hij mensen aan het denken zetten, vastgeroeste denkpatronen loswrikken, om zo meer ruimte te krijgen voor nieuwe denkwegen.

AANMELDING

Per e-mail bij secre.hvgron@gmail.com.

Twee weken voor aanvang van de cursus ontvangt u een factuur.

Gerrit Botke heeft afscheid genomen als secretaris van het bestuur Stichting Huisvesting Humanistisch Verbond Groningen (SHHVG). Ook zijn functie als beheerder van ons pand aan de W.A. Scholtenstraat heeft hij neergelegd. Je vindt niet zomaar iemand die bereid is dit omvangrijke werk over te nemen. Op twee oproepen in de Schakel kwam geen enkele reactie en dat zou een groot probleem worden. Om dan maar de leden één voor één via de ledenlijst te bellen bleek niet nodig te zijn. De eerste twee leden die ik persoonlijk vroeg en kende van 'Eten met gespreksstof' gaven spontaan hun medewerking. Gelukkig werd de reddende engel Noor Janse gevonden om het werk als secretaris over te nemen. Wim Weeseman neemt de omvangrijke beheerderstaak over.

AFSCHEID *Janny en Gerrit Botke*

Omdat Gerrit en zijn vrouw Janny heel veel werk hebben verricht, heeft het bestuur gemeend om tijdens een extra belegde avond stil te staan bij het vele werk wat beiden hebben betekend voor het HV.

In dertien jaar heeft Gerrit de zaal en de bovenwoning een grondige opknabpuurt gegeven. Het pand kreeg een nieuw dak en Gerrit zorgde voor zonnepanelen! Kassa.

De verhuurde woning werd grondig verbouwd en geschilderd en de ramen werden vervangen door extra geïsoleerde ruiten. De huurders van de bovenwoning zorgen voortaan dat de zaal naar behoren wordt gebruikt.

De zaal heeft ook energiezuinige ramen gekregen. De hal en wc hebben middels een bewegingsmelder automatische verlichting. De vloer is geëgaliseerd en voorzien van nieuwe vloerbedekking. Alles is in nieuwe frisse kleur geschilderd. Dankzij de inkomsten uit de verhuur werd deze metamorfose mogelijk.

Is dat nu nodig om alles zo expliciet te noemen. Zeker, want onder leiding van Gerrit hebben al deze werken binnen en buiten veel opgebracht en kan het gebouw nog jaren mee.

Janny heeft bij de verhuur toegekeken dat alles goed werd verhuurd en schoon werd gehouden. Was de werkster verhinderd, Janny was niet te beroerd zelf de stofzuiger ter hand te nemen.

Tijdens de algemene ledenvergadering zorgden beiden voor de hapjes en de drankjes en zelfs verzorgden ze een gezamenlijke maaltijd!

Uiteraard noem ik nog maar een deel van de werkzaamheden.

Daarom heeft het bestuur van de Stichting het scheidend echtpaar een mooi cadeau gegeven en een prachtig boeket bloemen.

Gerrit en Janny het ga jullie goed.

Kees Stada

humanitas

75 jaar Humanisme

Denk niet wit, denk niet zwart, denk niet zwart wit.

Op dinsdag 9 november hebben Humanitas Assen en het Humanistisch Verbond van de afdeling Assen e.o. met 80 leden en vrijwilligers van beide verenigingen, hun 75-jarig bestaan gevierd. Het Drenthe College heeft voor deze feestelijke bijeenkomst haar gebouw ter beschikking gesteld. Koks en leerlingen hebben een maaltijd verzorgd. Onder begeleiding van theaterburo Kracht van Beleving zijn de humanistische waarden Vrijheid en Gelijkwaardigheid tegen het licht gehouden en besproken.

Het 75-jarig bestaan van beide verenigingen was de aanleiding om gezamenlijk na te denken en te praten over de inhoud van de humanistische waarden Vrijheid en Gelijkwaardigheid tegen de achtergrond van de actuele ontwikkelingen.

De landelijke voorzitters van beide verenigingen, René Peeters en Mardjan Seighali waren aanwezig en reflecteerden op de uitkomsten van de avond. “We moeten leren ons oordeel uit te stellen en de ander serieus te nemen, dan voelt niemand zich veroordeeld” aldus René Peeters. Mardjan Seighali wil de vrijheid doorgeven. “De waarde van vrijheid zie je niet gelijk, je kunt haar wel leren kennen”

De besturen van Humanitas en het Humanistisch verbond denken met deze avond, door samen in gesprek te gaan, een bijdrage te leveren aan de onderlinge verbondenheid in de lokale samenleving.

Een maatschappelijk vangnet voor buitenkerkelijken was voor Humanitas na de oorlog de drijfveer om mensen te helpen om op eigen kracht hun plek in de samenleving in te nemen. Het Humanistisch Verbond zet zich in voor een maatschappij, waarin we met zorg naar elkaar omzien.

Pas op, hier volgt een mening!

Dit laatste jubileumkatern staat vol opiniestukken, themabesprekingen en andere stukken die eigenlijk vragen om een reactie van de lezer.

Dat is niet toevallig. De Schakel is niet alleen bedoeld als activiteiten- en mededelingenblad, maar ook als plaats waar we onze eigen en andermans meningen kunnen toetsen aan ons humanistisch gevoel. Ideeën en gedachten die herkenning oproepen, soms schuren en misschien zelfs voor slapeloze nachten kunnen zorgen. En voor reacties, hopen we... Ook de schrijvers zouden graag reacties ontvangen.

We zullen met ingang van deze Schakel onder dergelijke inzendingen vermelden: Reageren? Mail secre.hvassen@gmail.com of secre.hvgron@gmail.com of secretariaat@hvfryslan.nl

We hopen op vele reacties en sturen uw reactie door naar de schrijver.

**Vrijheid
in leven en liefde,
in denken en dood**

VRIJHEID IN DROMEN

KWETSBAAR

“Wat knap van je dat je je zo kwetsbaar opstelt”. Onze dochter schiet in de lach. Dat is niet netjes maar zij kent mijn overgevoeligheid voor hyperige uitspraken en is benieuwd hoe ik zal reageren. Ik reageer uiteraard wel netjes en vermeld dat ik slechts ventileer wat me dwars zit. En ik voeg eraan toe, omdat de dame in kwestie het met de beste bedoelingen zegt, “omdat ik denk dat het hier ook wel kán”. Ik heb inderdaad een lichte aversie tegen uitdrukkingen als: “Dat kwam wel even binnen!”, ‘Oh, een wauw-moment’, ‘Kippenvel!’ of ‘Iemand in zijn kracht zetten’. Maar terug naar kwetsbaarheid. Tot mijn verwondering kwam ik deze term tegen tijdens een bijeenkomst over waardeoriëntatie binnen het Humanistisch Verbond. Kwetsbaarheid zou een nieuwe waarde kunnen zijn. Voor mij is kwetsbaarheid alleen maar onhandig en schuurt tegen masochisme aan, zeker wanneer het bewust wordt ingezet. Veiligheidszones zitten in een auto omdat je anders zelf in de kreukels ligt. En als je je dekking laat zakken, kun je een lel verwachten. Of niet, in het gewone leven misschien vaker niet dan wel. Want niet kwetsbaarheid is de waarde maar ‘openheid waar het kan’. Openheid betekent de gordijnen opendoen, het licht binnenlaten. Je ziet jezelf en de dingen om je heen dan een stuk beter. Openheid betekent de ramen openzetten, je blik verruimen en frisse lucht binnen te laten. Openheid betekent de deur opendoen om iemand binnen te laten of zelf naar buiten te stappen. Dan kun je een bui op je dak krijgen maar het is veel vaker droog.

Onze andere dochter is huisarts met hart en ziel. Zij besteedt een te groot deel van haar tijd aan administratie en verantwoording. Het wantrouwen regeert. Steeds vaker staat het spook van agressie, claim en rechtszaak in de coulissen. En zij heeft het nog bovengemiddeld goed. Collega's worden onheus bejegend en bedreigd. Het wantrouwen wint meer en meer terrein, tussen burgers, werkgever en werknemer, burger en instanties of overheden. Je kijkt wel drie keer uit voor je je kwetsbaar opstelt. Wie kun je nog vertrouwen? Aanval is de beste manier van verdediging, kwetsbaar zijn is niet slim en vertrouwen is naïef. Agressie loont en waarheid is een optie geworden. Ons kabinet en parlement zijn bang geworden voor de luidruchtige agressie van de minderheid. Het harde oordeel van de ander beperkt ons in de keuze wie we willen zijn of hoe we willen leven. Zou Sartre dan toch gelijk hebben met: “De hel, dat zijn de anderen”? Wie kun je nog vertrouwen? Wij scannen voortdurend de situatie en de ander: welke risico's loop ik maar ook welke voordelen of beloning kan deze situatie of deze persoon leveren. Dat is doorgevoerd tot in het absurde. Wij zijn niet naïef. Wij laten ons niet belazeren. Wij zorgen goed voor onszelf. Het vertrouwen in overheid en regering is tot een dieptepunt gedaald. Ik weet het, dit is somber en helaas meer dan terecht.

Maar hoe is het gesteld met óns vertrouwen in onze medemens? Tijdens dezelfde bijeenkomst waardenoriëntatie binnen het HV stelt iemand de vraag: “Wie ben ik als ik de ander niet ken?” Een mens is een lerend en sociaal wezen en kent zichzelf voornamelijk door de ander, helaas ook in de polarisatie door tegenstellingen maar fundamenteel in de intimiteit van de relatie, de vriendschap, de openheid en eerlijkheid. Intimiteit is het vrij en veilig kunnen delen van persoonlijke zaken. En als je alles hebt afgelegd, als je naakt tegenover iemand staat, ben je dan kwetsbaar? Nee, want er is vertrouwen. Je krijgt het hooguit koud en dan biedt een ander je kleding aan ter bescherming. Uiteindelijk willen we het gewoon goed hebben met elkaar. Misschien een beetje naïef maar wel een prettige gedachte.

Jan Wijbenga, voorzitter HV Fryslân

reacties naar: secretariaat@hvfryslan.nl

Gedachten en overwegingen

n.a.v. het luisteren naar de lezing van dr. Els Maeckelberghe over “Zeker weten in onzekere tijden”, zondagmiddag 3 oktober in Leeuwarden, georganiseerd door HV Fryslân en het 's avonds kijken naar een James Bond film.

Het covidvirus heeft een strijd van verschillende belangen en meningen onder ons opgeroepen. Je zou dit een test van *'ons-samen-mens-zijn-onder-moeilijke-omstandigheden'* kunnen noemen. Dat uitte zich o.a. in de vele beslissingen die gemaakt moesten worden rondom de bedbezetting in de ziekenhuizen waarover al snel tegengestelde meningen ontstonden. Toch moesten in korte tijd veel keuzes worden gemaakt. Dat gebeurde dan ook via de direct verantwoordelijke instanties en personen. De druk daarvan op de wetenschap (*feiten verzamelen*), op de medische (*beleid maken*) en op de politieke wereld (*maatregels treffen*) was binnen enkele weken voor alle betrokkenen voelbaar. Wat wel en wat niet doen? Hoe in deze hectiek ook nog de vele en nodige *morele* afwegingen te maken? Deze werden, omdat het moeilijk anders kon, vooral via de media meegedeeld en via de media bediscussieerd. Uiteraard ontstonden hieruit tegenstellingen en meningen tussen allerlei *groepsbelangen* en allerlei *individuele* belangen. Deze meningen, over leven en dood, opname of afwachten, (on)geloof in het vaccin of ontkenning van het virus, vormen nu het morele probleem waarmee wij als samenleving worstelen.

De invoering van de autogordel in de vorige eeuw was een vrijheid beperkende maatregel. Aanvankelijk protesteerden velen daartegen. Waarom zou ik mezelf in mijn autostoel vastbinden en daardoor mezelf beperkingen opleggen? Het feit dat de gordel veel levens heeft gered, werd daarna de reden om dat nu collectief te doen als een collectief geaccepteerd moreel evenwicht. Rijden in een auto zonder gordel is nu strafbaar, ook als je er 'tegen' bent. Dit is ook van toepassing op de invoering van verkeersregels. Zonder de acceptatie van die dwingende regels (*wat morele normen zijn*) is het huidige verkeer op de weg onmogelijk. Hoe acceptatie van juiste opgelegde beperkingen (*morele normen*) rondom de complexiteit van een pandemie te realiseren, ziet ze als een grote menselijke uitdaging. Om dat duidelijker te maken, presenteerde ze een cirkel met zeven factoren die een rol moeten spelen om tot moreel juiste (=rechtvaardige) keuzes en beslissingen te kunnen komen die zo breed mogelijk worden gedragen.

1. *Streven naar maximale gezondheid van de totale populatie.* Maximale gezondheid is een collectief belang en vooral een taak van de nationale overheid. Een kleinere spreiding van verschillen tussen mensen(groepen) realiseren is daartoe nodig. Deze spreiding wordt echter groter.
2. *Rechtvaardigheid voor allen.* Over complexiteit gesproken!! Het barst van

individuele idealen en meningen onze samenleving. Alleen al de verschillen tussen politieke en morele beslissingen liggen zeer gevoelig.

3. *Autonomie voor iedereen voor zover dat (sociaal) kan.* Autonomie voor ieder is wenselijk maar vrijwel nooit mogelijk. Daarbij komt dat persoonlijke gevoelens en wensen vaak lastig te combineren zijn met algemene morele principes, zeker in een geïndividualiseerde samenleving.
4. *Elkaar niet schaden.* Dit vraagt om begrip en respect voor de verschillen tussen persoonlijke wensen en behoeften (op de korte termijn) en collectieve mogelijkheden en noden (op de lange termijn).
5. *Streven naar betrouwbaarheid* en
6. *Wederkerige solidariteit.* De complexiteit van betrouwbaar en solidair zijn is zeer groot en het geduld/inzicht van mensen is gemakkelijk (erg) klein. Betrouwbaarheid houdt in dat je laat zien, demonstreert, dat je te vertrouwen bént voor de ander!
7. *Kwetsbaarheid.* De medische factor is slechts één van de zeer vele terreinen waarop menselijke kwetsbaarheden spelen.

Mevrouw Maeckelberghe stelde vervolgens dat 'eigen vrijheid' en 'eigen gelijk' (geloof) nooit bepalend kunnen zijn voor de kwaliteit van een samenleving. Dat zou immoreel zijn. Menselijke betrokkenheid (gevoelens), wederzijds begrip en vertrouwen zijn dat wel.

Een mooie lezing, een actueel verhaal en voor mijn gevoel een juiste analyse van ons 'coronatijdperk'. Wat mij bijbleef van deze lezing is, dat in onze huidige samenleving een onmacht en een onwil is gegroeid is om tot algemene morele keuzes te komen. De binding aan persoonlijke belangen en meningen is daartoe te groot en te sterk geworden. Dat maakt mijns inziens een democratie besluiteloos en dus zeer kwetsbaar.

Toen ik 's avonds naar de James Bond film: “**Tomorrow never dies**” (1996) keek, werd ik ook met een (fictief) moreel probleem geconfronteerd. En ik realiseerde mij: *Het is dus van alle tijden! Iedere oorlog en alle sociale problemen vinden hun oorsprong in een morele door mensen veroorzaakte problematiek.*

De mediamagnaat Elliot wil een wereldwijd imperium opbouwen via het ontketenen van een Derde Wereldoorlog (tussen de VS en China) vanaf zijn (onzichtbare) boot. Het 'inademen' (geloven) van dit nieuws, stuurt mensen in wat te denken en mogelijk maakt het hen bang. Ook het 'inademen' (geloven) van het coronanieuws stuurt mensen in wat ze denken en bang kan maken.

Ook deze James Bond-film snijdt een morele problematiek aan die al eeuwen lang bestaat. En het amusement daarvan is dat James dit probleem op zijn manier en min of meer in zijn eentje oplost. Als toeschouwer hoef je niets te doen behalve je mee laten slepen door zijn behendigheid en slimheid. Als een supermens en samen

met een vrouw vertegenwoordigt hij met inzet van zijn leven de zeven factoren van dr. Maeckelberghe. In naam van zijn koningin en vaderland komt hij op voor alle morele menselijke waarden (met slechts één of twee ondeugden). Hij gelooft dat Elliot kan waarmaken wat hij zegt te kunnen. Daarom informeert hij de Amerikaanse en de Chinese regeringen over zijn bevindingen. In zeer korte tijd moeten deze beide naties dan grote maar ook goede (morele) plannen maken om WO III te voorkomen. Dat is de taak van de legerleiding. De regeringen geven dan hun goedkeuring. Miljarden mensen (en toekomstige slachtoffers) worden hierin niet betrokken. Alleen de direct betrokken militairen. Zij krijgen opdrachten.

Zie je de parallel tussen de film en ons coronaprobleem?

In de film was slechts één mens de ware boosdoener. Voor hem speelden andere mensen en morele waarden totaal geen rol. Dit zou je ook over het coronavirus kunnen zeggen. In naam van de waarheid en het belang van menselijk leven gaat James de strijd aan tegen Elliot. In het belang van alle coronaslachtoffers gaan wetenschappers, ziekenhuisspecialisten en politici de strijd aan tegen het coronavirus.

Anno 2021 leven we in een tijd waarin de religieus en/of sociaal georiënteerde ethiek niet meer sturend is in onze samenleving. Voor onze morele sturing moeten we het hebben van onze leefcultuur, vrienden, collega's en kennissen. En vergeet dan niet het dagblad dat we lezen, het televisienieuws, de vele commentaren, de reclames en alles wat ons mobiel laat weten en het geld ons kan bieden. In dit moreel-technologische leefklimaat scoren eigen vrijheid, meningen en belangen erg hoog. En mijn gevoel zegt me dat dit ons als samenleving zeer kwetsbaar maakt. Niet alleen als natie, ook als mensheid. Dit maakt me bezorgd.

Jan Boeijenga

Reageren? Mail secretariaat@hvfryslan.nl

Ik bepaal mijn leven, Wie mag dan mijn dood bepalen?

Een levenseinde onderzoek verraste de samenleving. Zoveel 55-plussers zonder ernstige fysieke problemen hebben doodswensen. Opvallend daarbij is dat hoe linkser of rechtser mensen zijn – komt uit een ander onderzoek - hoe meer zij zelfdoding van anderen willen beperken evenals religieus gelovigen. Dat lijkt vreemd, maar deze groepen hebben een overeenkomst. Zij betrekken meer hun eigen groepsethiek in hun denkbeeld, die ze willen opdringen aan andersdenkenden. Met andere woorden meer gevoelsmatig beslissend dan onafhankelijk nadenkend en keuzes maken.

Ieder mens wordt geboren zonder dat diegene dat wenst. Dat kan een wezen in dat stadium natuurlijk ook nog niet. De rest van zijn leven moet diegene zelf invullen, uiteraard gesteund door omstanders. Zolang de mens zich houdt aan de criteria dat hij een ander niet tot overlast mag zijn dan wel bedreigen, moet diegene grosso modo zelf kunnen beslissen wat hij doet of laat.

Omdat mensen – los van het feit of zij zich door religies laten sturen – zelf de zin van het leven moeten invullen, komt toch logischerwijs de vraag om de hoek kijken of diegenen dan over andermans dood mogen beschikken. En dat geldt voor iedereen. Kortom, er is geen enkel recht te vinden die kan stellen dat je niet zelf je levenseinde mag bepalen. De wetgever kan daar wel een wet voor maken, maar die wet is onmenselijk. De wetgever mag hoogstens iets regelen voor een goed verloop, maar niet voor het eindresultaat.

De wens voor een einde aan het leven wordt bepaald door de geestelijke situatie van de mens en niet door zijn fysieke, zoals nu vaak gedacht wordt. Een fysieke aandoening kan natuurlijk wel invloed hebben op de gevoelens van de betrokkene. Voor ondersteuning moeten artsen dus afhaken. Er is in zo'n situatie een psychotherapeut nodig en geen huisarts of specialist voor fysieke problemen. De huisarts mag wel zodanig hulp verlenen, dat de betrokkene een psychotherapeut krijgt. Voor mensen bij wie het levenseinde door een fysieke situatie in beeld is, kunnen natuurlijk wel door de huisarts geholpen worden.

Het voorgaande houdt niet in, dat wij iedere doodvrager spontaan een pilletje van Drion zouden moeten leveren. Het sociale deel van de samenleving heeft wel een taak om te proberen mensen een gelukkiger toekomst te bieden, zodat de euthanasiebehoefte zou kunnen wegsmelten. Maar ook hier zijn er nog steeds mensen die denken dat bij voldoende inzet dat wegsmelten ook wel lukt. Helaas, Dat is niet zo. Sommige barrières blijven onneembaar.

Toch zijn er situaties waarbij een grotere inspanning om euthanasie te voorkomen of

uit te stellen wel nodig zijn. Een onlangs gehoord verhaal van een moeder van drie kinderen, waarvan de jongste 8 maanden oud is, heeft zelfdoding gepleegd. Een ramp voor de kinderen en verschrikkelijk voor haar partner. In dit soort situaties is het belangrijk van alles in te zetten om zo iets te voorkomen. Maar ook hierbij gaat dat niet altijd lukken en zul je toch de laatste beslissing bij de euthanasist moeten laten. Deze grotere inspanning is zeker ook nodig bij jongere mensen.

Het is aan de huisarts om uiteindelijk een pilletje te geven aan de betrokkene. Wij moeten ervan af om de arts de euthanasie uit te laten voeren. Het is aan de betrokkene om het zelf te doen. Het blijkt namelijk dat als iemand zelfdodingspul in huis heeft, diegene dat niet altijd (direct) gebruikt. De wens om het leven te beëindigen is iets anders dan het te doen.

Door deze veranderde procedure voorkom je ook nog iets anders wat tot nu toe onderschat wordt. Als iemand aangeeft euthanasie te willen, gaan de dierbaren en de artsen meelevén. Vooral als iedereen denkt in te zien dat er geen andere keuze is voor de betrokkene, zal er vaak een communicatie ontstaan die enigszins stimulerend kan werken in het doodgaan. Zeker als het hele ritueel in gang gezet moet worden: de euthanasie-arts en de nabestaanden in wording die samen het geplande laatste moment ingaan. Dit kan leiden tot geestelijke druk op de betrokkene, vooral als diegene minder zelfverzekerd is, om ja te zeggen terwijl hij misschien twijfelt. Dat voelt niet goed. Daar moet scherp op worden gelet.

Ook hier kan wel eens gelden dat het recht van zelfbeschikking op euthanasie niet tot stijging van zelfdoding hoeft te leiden. Het zal wel zorgen voor minder zelfdoding op ongewenste plaatsen, zoals op het spoor.

Vanaf welke leeftijd mag iemand zelf vrij bepalen of die een punt achter diens leven wil zetten? Moet er toch nog een grens gezet worden bij de vrijwillige keuze? Het lijkt mij goed dat de ruimte voor zo'n keuze ontstaat als alle puberale (na-)effecten zo goed als verdwenen zijn en een nieuwe fase in het leven vorm krijgt. Dat is rond de leeftijd van 28 jaar. Dat betekent niet dat jongeren geen euthanasie kunnen krijgen. Voor sommige jongeren ziet de toekomst er zo blijvend zwart uit, dat een werkelijk meelevén betekent dat diegene ondersteunt wordt naar euthanasie.

Als iemand geen licht meer aan de horizon ziet, is diegene ook iemand die het minst lijdt aan zijn overlijden. Het emotionele gevoel ligt namelijk bij de nabestaanden.

Wil de demente dood? Soms toch niet.

Een tijd geleden werd een arts vrijgesproken van moord. Zij had een demente bejaarde haar leven beëindigd. Als onderbouwing gebruikte zij een algemeen geaccepteerd

argument. De demente bejaarde had voor haar dementie zwart op wit laten vastleggen, dat zij euthanasie wilde als zij dement werd.

Omdat demente mensen als onbeslisbaar worden gezien, denken anderen de euthanasiebeslissing te kunnen nemen.

Maar hier vallen wel enkele kanttekeningen te plaatsen.

Door de opvoeding, opgedane kennis en levenservaring ontstaat een mens met een bepaalde uitstraling. Vaak wordt dan gezegd dat dat het karakter is. Maar dat is niet zo. Het is het gedrag. Dat zorgt ervoor dat je op een bepaalde manier met je karakter omgaat. Ieder mens en ook dier wordt met een vaststaand karakter geboren. Zo'n karakter is slechts zeer zelden daadwerkelijk te veranderen. Zoiets gebeurt bijvoorbeeld wel eens als iemand door bijvoorbeeld een ongeluk een ernstige hersenwond krijgt. Dan zie je zo nu en dan het karakter totaal veranderen. Iemand die dement wordt, vergeet het leven in elders-en-toen grotendeels en overziet daar-en-straks helemaal niet. De dementen bevinden zich in de hier-en-nu levensfase en zo nu en dan een beetje in elders-en-toen. Dan valt ook hun opgedane gedrag weg. Genoeg mensen die een naaste in een dementenopvang hebben, zijn dat gaan merken. In die fase beleven ze het leven anders dan op het moment waarop zij daaruit door het dementieproces vertrokken. Vaak zijn zij daarna blij en ontspannen, maar ze kunnen ook negatiever blijken te zijn. Ook zijn er dementen bij wie de emoties van moment tot moment kunnen verschillen. Het ene moment willen zij er een punt achter zetten, het andere moment niet.

Als je dan vraagt of zij een einde aan hun leven willen maken, wordt het antwoord vaak onduidelijk. Sommigen weten het wel, onder wie een aantal nee zal zeggen in tegenstelling tot wat zij eerder hebben vastgelegd. Die nee wordt meestal niet echt serieus genomen, evenmin als van degenen die het niet weten of iedere keer een ander antwoord geven. Want die persoon is toch dement?

Het lijkt mij dat dat wel serieus genomen moet worden. Want iemand met dementie heeft nog wel emoties en gevoelens. Emoties en gevoelens zijn bepalend voor de keuze voor al dan niet euthanasie. Ook bij niet-dementen.

Wat je vaak ziet bij de manier van vraagstelling, is dat het verwachte antwoord al in de vraag verwerkt zit. Hiermee wordt de zeer gevoelige demente onder niet bedoelde druk gezet, waardoor het antwoord of aan de verwachting beantwoordt of ja-nee wordt. Verwarrend dus. Het is daarom best verstandig om te kijken en ook door een derde te laten beoordelen of de demente, ondanks de door ons als triest ervaren situatie wel echt ongelukkig is, of gewoon ontspannen de dag doorkomt. Een deskundige vragensteller is daarom zeker gewenst voordat je tot de conclusie komt om de euthanasie van de demente daadwerkelijk uit te voeren.

Is er ruimte voor andersdenkenden binnen het HV?

Minderheid versus meerderheid – Diversiteit – Wat is waarheid?

De regering maakt het steeds lastiger met al die coronaregels. Het meest recent is de QR-code en nu de discussie voor 2 G en 1 G.

De waarheid is voor heel veel Humanisten gewoon wat de regering ons vertelt en wat de reguliere media ons brengt. Dat is nu mijn indruk.

*Dit kom ik tegen bij activiteiten van HV-Assen en in o.a. een uitzending van Medialogica enkele maanden geleden over de huisarts Rob Elens uit Noord-Limburg en medicatie met hcq met zink. Daar werkte Argos en **HUMAN** ook aan mee. Dit was zo'n overduidelijke eenzijdige propaganda-documentaire zonder hoor en wederhoor, dat ik zeer teleurgesteld was. Aan alle 3 redacties heb ik een mail gestuurd met diverse vragen. Geen enkele reactie. Dat trof mij. Mijn lidmaatschap op HUMAN heb ik nog niet opgezegd, maar denk er wel over om het alsnog te doen.*

Is er ruimte binnen het HV om anders te denken dan die ± 80 % meerderheid?

Dat spanningsveld ligt er nu. Kunnen we elkaars verschillende standpunten accepteren? Is luisteren nog mogelijk? Direct vanaf het begin van de coronafase was ik nieuwsgierig, kritisch en wilde er meer van weten.

Met name de uitspraak van minister de Jonge toen, trof mij:

“Als we eenmaal de vaccinaties hebben, verslaan we dit monster”. Mijn argwaan was gewekt. Een virus is niet te vernietigen, die muteert steeds. Als mensheid hebben we er mee te leven.

Zo ging ik op zoek naar andere informatie naast dat van de npo en andere reguliere media. Het NOS 20.00 uur journaal zie ik nog elke dag.

Ik kwam ook terecht bij diverse alternatieven nieuwsbronnen:

Vaccin vrij, nvkp, bckbox, café weltschmerz, true man show, blauwe tijger, Maurice de Hond, www.artsencovidcollectief.nl -diverse artsen (1000) hebben zich hier verenigd, <https://www.artsenvoorwaarheid.nl/> www.artsenvoorvrijheid.be e.a.

Wat ik niet kon bevatten, legde ik opzij. Er bleef genoeg over wat ik wel begreep.

Zo groeide bij mij het besef, het inzicht dat de waarheid veel complexer is dan wat de regering ons voorlegde.

Het lijkt alsof bijna alle wetenschappers achter de visie van de WHO staan. De meeste wetenschappelijke studies worden betaald door de Farmacie. En wie betaalt, kan mede bepalen wat eruit komt. De wetenschappers met een andere kijk op corona (o.a. Maurice de Hond) komen summier aan het woord in de media of helemaal niet (Peter Borger over PCR-test). Wat de meerderheid vindt, is daarom niet automatisch de waarheid. Dat heeft de geschiedenis ons wel geleerd.

Als kritische humanist probeer ik me niet te verbergen in het HV en kom dus openlijk voor mijn afwijkend standpunt uit. De huidige QR-fase maakt de scheiding helaas duidelijker en zichtbaarder: gevaccineerden en niet-gevaccineerden. Hoelang dit gaat duren, weten we niet. Ik hoop echt dat het snel voorbij gaat. *Wim Roeleveld* - een gepassioneerde humanist – Assen, november 2021

Reactie uit Assen, op het artikel van Ron Muijzer in de Schakel van september 2021

Ron Muijzer vroeg om een reactie op zijn artikel in de Schakel van september jl. Vanuit HV Assen e.o. willen we graag reageren.

De vraag van Muijzer luidde:

Waarom vragen we wel de kunstenaar om een gratis bijdrage aan de Schakel, maar niet de drukker? En waarom profileer je je als afdeling als low-budget vrijwilligersorganisatie, terwijl het landelijk bureau commerciële prijzen rekent en beslist niet armlastig is?

Muijzer geeft in zijn artikel al een mooi overzicht van de verschillende krachtenvelden waar zijn zoektocht op uit is gekomen en die een gedeeltelijk antwoord op deze vragen kunnen geven. Hij noemt o.m. de markt, sponsors, arbeid, professionals-amateurs, ratio – emotie, zelfreflectie, geld als opdringerig middel, geld (of macht, of zekerheid) tot spil van je samenleving te maken. Muijzer verzoekt lezers mee te zoeken, want met deze krachtenvelden komt hij er niet helemaal uit. Onze bijdrage aan zijn zoektocht is de vraag: “Is het niet eens tijd voor een tegenbeweging of een activistische houding van het HV (en de leden) tegen het 'oude' marktdenken?”

Iedereen weet dat onze samenleving voor grote transities staat. In Assen hebben we daar regelmatig aandacht aan besteed, door lezingen van o.m. *Allard Roest* (over Klimaatadaptatie), *Jelleke de Nooy* (Transitiemotor) en *Bram Busstra* (Energiecoöperatie Assen). U heeft hierover in de Schakel kunnen lezen. Wij denken – net zoals **Jan Rotmans** in zijn lezing bij de opening van het hogeschooljaar - dat er een fundamentele omslag nodig in ons denken, handelen en organiseren.

Denken: hierbij gaat het om waarden, paradigma's

Handelen: hierbij gaat het om houding en gedrag

Organiseren: wetten en regels die veranderd moeten worden

Jan Rotmans, hoogleraar transitiekunde, ging tijdens zijn toespraak nader in op transities en klimaatverandering en deed de oproep om juist in tijden van crisis de kans te grijpen om dingen anders te doen. Jan Rotmans: “De systematische transitie, hoe groot ook, begint bij jouw persoonlijke transitie”.

We kunnen als HV grote systemen die achter dit denken, handelen en organiseren

zitten niet meteen veranderen. Het 'marktdenken' (zie hierboven) is zo'n systeem dat we niet kunnen veranderen. Je kunt systemen niet veranderen, maar je kunt wel als persoon een transitie ondergaan of bewerkstelligen.

We zien allerlei prachtige voorbeelden en initiatieven om ons heen van mensen of kleine groepen mensen die transities in zetten, zoals:

- Gluren bij de burens: vrijwillige bijdrage
- Martijn Aslander / Erwin de Beer verzorgen workshops waarbij ze aangeven: "Geef ervoor wat je wilt geven"
- Deeleconomie / ruileconomie / deelauto
- Coöperaties, zoals coöperatie Herenboeren
- Crowd-funding
- MKB-bedrijven (zoals de drukker van de Schakel) die goede doelen sponsoren
- Urgenda
-

In de Statuten van het HV staat als een van de doelen: *"Activiteiten te ontwikkelen of deel te nemen aan activiteiten van anderen welke bijdragen aan het ontstaan van een samenleving van mensen, die zich van hun verantwoordelijkheid voor zichzelf, hun medemens, de natuur en die samenleving bewust zijn"*.

Juist mensen zoals HV-leden, die over het algemeen in de positie zijn om vanuit vrijheid en gelijkwaardigheid te kunnen denken, zouden andere wegen in kunnen slaan of andere acties uit kunnen voeren. Wordt het niet tijd dat het HV zichzelf meer positioneert als tegenbeweging?

Daarvoor is er in de eerste plaats *persoonlijk leiderschap* van HV-leden zelf nodig. Volgens Jan Rotmans betekent dat:

- proactief zijn en de leiding nemen
- nieuwe samenwerkingsvormen
- doorbraakprojecten realiseren
- risico's durven nemen
- basisinkomen realiseren
- forse investeringen durven doen

We kunnen aan de bredere buitenwereld, als bewijs van empathie en betrokkenheid, onze verontwaardiging over mistoestanden (zoals de geld gedreven economie) of schending van de mensenrechten laten horen? Waarom gaan we niet wat meer activistisch aan de slag en zullen we daarmee op lokaal niveau beginnen?

De filosoof **Stine Jensen** vertelde (1) in het blad Human dat ze zich de eerste keer dat ze zich activistisch opstelde, zich nog goed herinnert. Net als toen ze met een ferme mening in de problemen kwam. Niet erg, zegt filosoof Stine Jensen, want zo leer je je eigen falen te onderzoeken. Ze memoreert haar vaders lijfspreuk: *“Durven is even je evenwicht verliezen, niet durven is jezelf verliezen”*.

Verder zegt ze: *“Ja, dan moet ik dus meteen diep nadenken waaróver ik me dan zo uitspreek. Meestal ben ik bereid me te laten overtuigen dat iets níét zo is. En die bereidheid om te twijfelen wil ik ook vasthouden. Denken is van mening durven veranderen. Dat zou de basishouding moeten zijn: ergens helemaal van overtuigd zijn en dan iemand spreken die je laat zien dat er ook nog ruimte achter is. Dat is toch ook alleen maar léúk?”*

Maar om terug te komen op de vraag van Ron Muijzer stel ik de activistische vraag: *“Wie wil er mee doen aan een geste of en cadeau voor de weduwe?”* Reacties kunnen gestuurd worden naar secre.hvassen@gmail.com. We kunnen met elkaar de weduwe misschien enige compensatie bieden voor het plaatsen van het gedicht van Jeroen van Merwijk.

Margreet Riemersma

1 Verwezen wordt naar: <https://www.humanistischverbond.nl/stine-jensen-waag-hem-maar-die-sprong/>

Decemberviering 2021

Zaterdag 18 december

Zaterdag 18 december om 10.30 uur komen wij bijeen in Orvelte waar 's middags een kerstmarkt is.

Verhalenverteller [Niels Brandaan Cotterink](#) neemt ons mee in het verhaal over de levensboom. De Es, die symbool staat voor de verteller en de verbinder van de verhalen van de mensen, dieren en alle andere elementen op aarde in het universum in en uit de tijd.

Het thema van het verhaal is dat iedereen mag zijn wie hij/zij is en zich verbonden weet met het grotere geheel waarvan hij/zij onderdeel uitmaakt. Uit verbondenheid in denken en spreken kan beweging ontstaan, een samenwerking waarin ieder een aandeel heeft en dat hoeft geen gelijk deel te zijn.

De locatie voor deze bijeenkomst, restaurant [De Drentse Heerlijkheid](#), grenst aan de Garmhof, beide monumentale boerderijen aan de Brink in Orvelte; Schapendrift 3, 9441PJ, Orvelte; [Google Maps](#)

Eigen bedrage: €10,00 per persoon.

Graag het bedrag tenminste 2 dagen van tevoren overmaken op rekeningnummer: NL07 TRIO 0198 4329 09 ten name van de penningmeester Humanistisch Verbond Assen e.o. onder vermelding van HV-decemberviering 2021. Als het lastig is, eventueel contant.

Na afloop kan de gratis kerstmarkt worden bezocht:

<https://www.drenthe.nl/evenementen-activiteiten/1832289257/kerstmarkt-orvelte>

Van het bestuur HV Afdeling Assen e.o.

Afdeling Emmen heft zichzelf op

In Emmen zijn er onvoldoende leden bereid om bestuurstaken te vervullen, waardoor de afdeling heeft besloten zichzelf op te heffen. Daarmee is de Afdeling Assen eo de laatste actieve afdeling in Drenthe geworden. Het landelijk bestuur van het HV heeft, na overleg met ons, besloten dat de leden van Emmen, per 1 januari bij Assen eo worden gevoegd. Dit betekent dat HV Assen eo straks HV Drenthe gaat heten. In het noorden zijn de afdelingen Friesland en Groningen ook op provinciaal niveau georganiseerd, met als naamgeving: HV Fryslân en HV Groningen.

Op de Algemene Ledenvergadering van volgend jaar zullen we op deze samenvoeging en de gevolgen daarvan terugkomen en u verder informeren.

Wilt u meedenken en meewerken aan de realisatie van een nieuwe, inspirerende afdeling Drenthe van het Humanistisch Verbond, meldt u dan aan bij de secretaris, Fieneke Stronkhorst, secre.hvassen@gmail.com.

Agenda HV-afdeling Assen e.o. *Activiteitencommissie*

Humanistisch Café

Elke 2e dinsdag van de maand bent u van harte welkom in het “Humanistisch Café “. De locatie is in elk geval tot en met januari het Duurzaamheidscentrum Bosrand 2, 9401 SL, Assen in zaal De Punt.

Gewoon even gezellig bijpraten in een ontspannen sfeer en daarna praten over een actueel onderwerp. Het inbrengen van een onderwerp wordt op prijs gesteld. Een krantenknipsel bijvoorbeeld kan al aanleiding zijn voor een gesprek. Ook potentiële HV-leden en belangstellenden zijn welkom.

Het bestuur heeft besloten ook voor het HV-café de QR-code verplicht te stellen. Binnen is het dan niet verplicht de 1,5 meter te handhaven. Toch zullen we trachten wat meer afstand van elkaar te houden dan gebruikelijk. Indien er veel bezoekers komen kunnen we gebruik maken van een grotere zaal.

Daarom is aanmelding noodzakelijk gedurende de corona periode op het mailadres: hvassen-activiteiten@outlook.com. Aanmelden kan tot 12.00 uur op de maandag voorafgaande aan het HV-café.

Bij het gebouw zijn nu 2 ingangen. De linker ingang is voor het restaurant, de rechter voor andere activiteiten.

Aanvang 10.30 uur, einde omstreeks 12.15 uur

Eerstvolgende data:

14 december, 11 januari, 8 februari, 8 maart.

Op 11 januari zal Anne Zijlstra tijdens het HV-café iets vertellen over '*Kunst in de Openbare Ruimte*'.

Bereikbaarheid:

Komt u met de fiets vanuit het centrum, dan vanaf de Hoofddlaan links het fietspad op (Bosrand).

Met de auto kunt u parkeren op het parkeerterrein Stadsbroek. Op Stadbroek links aanhouden en aan het einde de auto parkeren. Vandaar is het nog ongeveer 200 meter lopen. Navigatieadres: Stadsbroek 11 A, 9405 Assen.

Wandelingen

Ook de wandelingen kunnen met de recente corona maatregelen doorgaan. De 1,5 meter dient nog wel in acht te worden genomen.

Aanmelden vooraf is niet verplicht, maar wordt wel erg op prijs gesteld. Opgave kan tot uur voor vertrek van de wandeling. Een uur voor de wandeling controleert de organisator zijn/haar mailbox. Vooral bij twijfel vanwege weersomstandigheden, kunt u zekerheidshalve voor vertrek even mailen of bellen met degene die de wandeling organiseert.

De wandelingen vinden meestal plaats op de laatste zondag van de maand. Wilt u ook een keer een wandeling organiseren in de periode van maart tot en met december 2022 dan horen we dat graag van u.

Zondag 19 december Tonckensbos en Landgoed Willemsveen

Aanvang 10.30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats Koelenweg Huis ter Heide. Vanaf Norgervaart Koelenweg in rijden over Koelenbrug. Na ongeveer 200 meter is de (verharde) parkeerplaats links van de weg. De Koelenweg is met ingang van september alleen via de Norgervaart bereikbaar.

Afstand: 4,2 en 2,8 totaal 7 kilometer.

Bijzonderheden: De wandeling in het Tonckensbos is 4,2 kilometer, maar wordt verlengd met een wandeling op het ernaast gelegen landgoed Willemsveen van 2,8 kilometer. Meer informatie over dit gebied kunt u vinden op internet. Zoekterm: Tonckensbos en Landgoed Willemsveen.

Organisatie: Jan Kolkman 0592 413291 06 30888726; anjankolkman@gmail.com

Na afloop zal er overlegd worden waar er koffie/thee kan worden gedronken.

Huis Ter Heide coördinaten 53.013567,6.486350

Zondag 30 januari 2022

Wandeling Deurzerdiep

Het Deurzerdiep is een van de bovenlopen van de Drentsche Aa en is weer een meanderende beek. De wandeling is 5,5 km.

Parkeren bij Café de Aanleg, Asserstraatweg 63, 9451 TA, Rolde

Start 10.30 uur

Nazit in Café de Aanleg, indien geopend, en anders rijden we naar Grand Café Hofsteenge in Rolde.

Organisatie: Carla de Vogel c.vogeltje@gmail.com; 06-28101854

Zondag 27 februari 2022

Verzamel- en vertrekpunt: achter Hotel-Restaurant Meursinge/ De Turfsteker, Hoofdstraat 48, Westerbork

Aanvang: 10.30 uur

Afstand: 6 à 7 kilometer

NIET een al vaststaande paaltjesroute lopen, maar gewoon een mooi rondje tussen Westerbork en Orvelte.

Organisatie: Lotty Struik; lottystruik@gmail.com; 06-51505680

Bijzonderheden: na afloop koffie/ thee etc. in Museumboerderij De Ar, Westerbork

Zondag 27 maart 2022

Parkeren: bij Hotel-Restaurant van der Valk in Spier langs de A 28 en nazit.

We lopen een boswandeling van 5,5 km door een zeer gevarieerd natuurgebied, namelijk het Dwingelderveld. De tocht gaat over smalle bospadjes, bredere zandpaden en let wel.....regelmatig over houten vlonderpaden. Dit maakt de tocht rolstoel ontoegankelijk.

Start 10.30 uur.

Organisatie: Carla de Vogel; c.vogeltje@gmail.com; 06-28101854

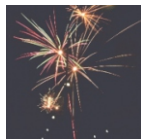
Eten met gespreksstof

Met de huidige afstandsverplichting van 1,5 meter is het in het algemeen niet mogelijk om deze activiteit binnenshuis te organiseren. Daarom kan deze activiteit voorlopig niet doorgaan.

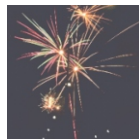
De activiteitencommissie: hvassen-activiteiten@outlook.com.

Wim Roeleveld: 0599-234497/ 06-51322851; roeleveld.wim@gmail.com

Jan Kolkman: 0592-413291; anjankolkman@gmail.com

Uitnodiging **Nieuwjaarsbijeenkomst** **16 januari 2022**

Het bestuur van de afdeling Assen en omstreken nodigt u van harte uit voor een bijzondere Nieuwjaarsbijeenkomst. Deze borduurt dit keer voort op het thema gelijkwaardigheid van ons jubileumfeest van 9 november 2021. We zijn dan te gast bij de enthousiaste Helena Hartholt van de coöperatie [Ongeekit](#), een sociale onderneming die niet geld maar de mens centraal stelt in haar bedrijfsvoering. Het onderwerp van gesprek is het VN-verdrag: "De rechten van de mens" en hoe we er als samenleving in slagen dit voor alle mensen te implementeren. Daarvoor hebben we Jeroen Veltheer bereid gevonden een toelichting te komen geven op zijn ambitie om het onderwerp inclusie beter op de kaart te krijgen. Hij heeft daarvoor samen met anderen de [Vereniging Inclusie Nederland \(VIN\)](#) opgericht. Deze vereniging streeft naar een goed leven van mensen met een beperking, midden in de samenleving! Na zijn inleiding zullen we hierover met elkaar het gesprek voeren en mogelijk ontdekken wat wij zelf kunnen doen om dit onderwerp beter op de kaart te krijgen in Drenthe.

U kunt zich hiervoor aanmelden bij onze secretaris: secre.hvassen@gmail.com

Plaats: Eemland 5b, 9405 KD Assen (ruime parkeermogelijkheden)
tijdstip: inloop 14:30 u einde 17:00 u.

Corona-maatregelen:

De bijeenkomst staat open voor iedereen die zeker weet geen drager van het Corona-virus te zijn. We volgen de richtlijnen die op 16 januari 2022 gelden.

Algemene Ledenvergadering van de afdeling Assen e.o.

Op woensdag 16 februari 2022 houdt onze afdeling de Algemene Ledenvergadering in de Drentse Zaak, Beilerstraat 24 in Assen.

U bent van harte welkom vanaf 19.15. De start van de bijeenkomst is om 19.45. Het inhoudelijke – evenals het financieel jaarverslag 2021, worden aan u voorgelegd. Ook de begroting en het jaarprogramma 2022.

Na het officiële gedeelte laten we ons verrassen door een bijdrage van Marjan Koekoek.

Marjan Koekoek werkt al meer dan 25 jaar als journalist bij landelijke en regionale media. Mensen betrokken houden bij de samenleving is een belangrijke drijfveer voor haar, maar dat lijkt steeds moeilijker te worden met zaken als nepnieuws, nieuwsbubbels en het wantrouwen tegen de media. Tegenwoordig is ze als eindredacteur bij Dagblad van het Noorden actief in de dagelijkse nieuwsvoorziening. In de strijd tegen cynisme heeft ze daarnaast een wekelijks radio-programma op RTV Drenthe, waarin **Mens zijn** centraal staat. Ze zoekt naar verwondering, relativering en schoonheid. Haar bijdrage zal daarmee te maken hebben.

GESPREKSGROEP HOOGEVEEN E.O.

Na een lange “Corona” pauze was er op 10 oktober weer een gespreksbijeenkomst in het “Jannes”. Allereerst hebben we ons gemis gedeeld betreffende Klaas Baas, die vele jaren onze voorzitter was. Ook moesten we in de tussenliggende periode afscheid nemen van Ipe de Vries en Gerry Helmich.

Afgesproken is om voorlopig om beurten een onderwerp te kiezen dat vooraf naar de leden wordt gemaïld. Dit kan bijv. een krantenartikel, recente ontwikkeling, levenservaring of dilemma zijn.

Op deze eerste zondag was het onderwerp: “Wanneer en hoe kwam je met het Humanistisch Verbond in aanraking en welke betekenis had/heeft dit voor jou?” Dit leverde ons boeiende gesprekken en nieuwe informatie op.

Deze ochtenden, **van 10.30 tot 12.00 uur**, gaan we voortzetten in 2022 op 9 januari, 20 februari, 3 april, 8 mei.

Locatie: **Jannes van der Sleedenhuis, Valkenlaan 5 te Hoogeveen.**

Belangstellende leden die eens willen aanschuiven zijn altijd welkom. Zij kunnen contact opnemen met:

Elza Craanen: e.craanen@telfort.nl; 0528-785032 of 06-81204484

Afke de Vries-Miedema: afkemiedema@icloud.com; 0528-270426

GEWELDLOOS

COMMUNICEREN *en de link naar onze maatschappij*

Op 31 augustus jl. gaf **Jan van Koert**(2) een lezing – of liever gezegd een workshop - aan ongeveer 25 leden van het HV over **geweldloos** communiceren. Een betere titel zou zijn: **verbindend** communiceren, maar volgens Jan van Koert kan je, als je op die term googelt, nauwelijks informatie vinden. Geweldloos communiceren komt van het gedachtegoed van Dr. Marshall B. Rosenberg (1934 - 2015). Dit was een Amerikaanse psycholoog en de ontwerper van het model van Geweldloze Communicatie (Nonviolent Communication). Zijn doel was om 'social change' te bewerkstelligen.

Rosenbergs Definitie

Sociale verandering is de bewuste, gecoördineerde en strategische inspanning om de samenleving, met inbegrip van instellingen, praktijken, beleid en overtuigingen, te transformeren, zodat menselijke behoeften en de behoeften van al het leven ertoe doen en in evenwicht, wederkerigheid, onderlinge afhankelijkheid en zorg worden gehouden.

Dit is nogal een ambitie. Wereldwijd zijn er inmiddels ongeveer 600 trainers opgeleid om het gedachtegoed van geweldloos communiceren verder te brengen en daarmee sociale verandering te realiseren.

Bij geweldloos communiceren gaat het om de vraag: “Wat leeft er in mij; wat leeft er in jou; en wat kan ik doen om het voor ons beiden leuker te maken?” Het is een manier van communiceren waarbij ieders behoefte er toe doet. Maar: hoe kom je er achter wat de behoeften van jezelf en de ander zijn en hoe onderscheid je behoeften en strategieën? Hoe vermijd je moralistische oordelen in de communicatie? Hierover ging Jan van Koert in gesprek met de aanwezigen en hij zette ze aan het werk om er met elkaar over in gesprek te gaan.

Jan van Koert besprak tijdens zijn lezing vier *vooronderstellingen* (een stelling waarvan het tegendeel nooit bewezen is). Er zijn er nog meer, maar dit zijn volgens hem de belangrijkste:

1. Alle mensen hebben dezelfde behoeften.
2. Gevoelens zijn signalen van behoeften, vervuld of onvervuld.
3. Elk mens kiest zijn eigen strategie om zijn behoeften vervuld te krijgen.
4. Iedereen is eigenaar van, en dus verantwoordelijk voor, zijn eigen innerlijke wereld en de uitingen hiervan.

Hij vroeg de zaal om hier in tweetallen over te praten en dat leverde interessante waarnemingen op. Het is namelijk nog niet zo eenvoudig om te bepalen wat behoeften zijn. Iedereen kent waarschijnlijk wel de behoeftepiramide van Maslow (3), maar het gaat verder dan dat. Deze piramide is 'verbeterd' door Manfred Max Neef (4) die verder gaand onderzoek heeft gedaan naar behoeften. Gelukkig hadden de aanwezigen een hand-out gekregen met daarin een mooie opsomming van universele menselijke behoeften. Dit zijn basisbehoeften die over de hele wereld, voor alle mensen hetzelfde zijn. Het zijn de drijfveren van ons bestaan en sturen ons denken en handelen.

Het is nog niet zo makkelijk om 'sec' een waarneming te doen en een behoefte te bepalen. Hoe neem je iets waar zonder oordeel? Ook blijkt het niet zo eenvoudig om daadwerkelijk verbindend te communiceren want hoe ken je je eigen behoefte en die van de ander? We hebben niet geleerd om daarover na te denken en te praten. Soms kunnen we gewoonweg de woorden er niet voor vinden. En daarvoor is een training in het gebruik van het model van geweldloze communicatie en heel veel ervaring van belang om mensen hierbij goed te kunnen helpen.

Als je er achter bent gekomen welke behoeftes jezelf en de ander hebben, kan je proberen een verzoek te doen, in de trant van: *"Als ik, dan voel ik mij..... omdat ik behoefte heb aan Ben jij bereid om?"*. Zo is het heel neutraal geformuleerd en beschuldig je daarmee iemand niet.

Overwegingen bij een verzoek zijn:

1. Het antwoord JA is net zo OK als het antwoord NEE
2. Waarneming, Gevoelens en Behoeften zijn benoemd
3. Specifiek
4. Geplaatst in dit moment
5. Positieve actietaal
6. Uitvoerbaar

Het gaat nu te ver om alle onderdelen van de workshop van Jan van Koert uit te diepen zoals hij dat zelf gedaan heeft, maar tussen de regels door kregen we nog een paar mooie adviezen:

- Je moet leren om te vragen wat je krijgen wil.
- Vraag nooit om iets wat je niet wilt krijgen.
- Is er iets in het verleden gebeurd: haal gerust oude koeien uit de sloot, maar geef aan wat het NU met je doet.
- Niemand doet jou iets emotioneels aan... je bent zelf verantwoordelijk wat er in jou gebeurt.
- Ga liever niet in discussie – dat levert altijd een winnaar en een verliezer op maar ga zo mogelijk in dialoog en samen op zoek waar je allebei blij van wordt.

Wat is nu de relatie tussen geweldloos communiceren en de maatschappij? In zijn boekje “De Fundamenten” schrijft **Ramsey Nasr** over de noden op sociaal, economisch en milieutechnisch gebied.

Samenvatting van De Fundamenten

Hoe komen we uit deze crisis? Dat is de vraag die Ramsey Nasr, een van Nederlands meest veelzijdige kunstenaars, zichzelf stelt. De pandemie legt volgens Nasr bloot wat we lange tijd niet wilden zien: het politieke en economische systeem heeft de fundamenteën van onze samenleving aangetast. In een uiterst persoonlijk en tegelijk rationeel betoog ontleedt Nasr de coronaven klimaatcrisis als twee rampen die wezenlijk met elkaar verbonden zijn. Stap voor stap bevraagt hij onze gehele westerse manier van leven. Aan de hand van kunstenaars als Boccaccio, Rilke en Van Gogh houdt Nasr een pleidooi om onze plek op aarde en ons idee van geluk radicaal te herzien, niet als zweverig ideaal, maar puur uit lijfsbehoud. De fundamenteën is daarmee naast een indringende hartenkreet een politieke oproep tot opstand. Tegenover de chaos van deze tijd plaatst Nasr een urgent maar hoopvol geluid voor een land en wereld in crisis. (5)

Dit boek was de reden voor de voorzitter van HV-Assen en HV-lid Jan van Koert om de lezing te houden. Immers:

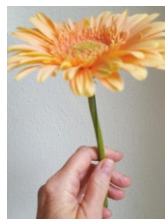
“Medemenselijkheid, de menselijke maat en nog zowat teksten die dagelijks de revue passeren lijken bekend materiaal. Voorbeelden zijn de toeslagenaffaire en de plaatsing van windmolens. In feite draait het in principe om empathie,

inlevingsvermogen dus. Als wij onszelf in de ander kunnen verplaatsen en begrijpen wat de ander drijft is dat het begin van verbinding. Zodra we de verbinding maken ligt de wereld voor ons open. Prima en logisch toch? Maar hoe doe je dat dan?"
Het antwoord op deze vragen lag verscholen in de lezing en in de vragen die Jan van Koert ons stelde. We hebben met elkaar geoefend, want als je iets wilt veranderen, kan je niet anders dan bij jezelf te beginnen. Er is nog een hoop te doen in de wereld: social change begint in jou!

**Verbindende communicatie
is vooral:**

Luisteren.

**Wat zegt de ander?
Wat heeft hij /zij nodig?
Wat kan ik doen om het voor ons beiden nog leuker te maken?**

Verbeter de wereld, begin bij jezelf!

(Henri De Greeve)

Margreet Riemersma

1 www.cnv.org

2 enkontakto.nl/geweldloze-communicatie-training/

3 nl.wikipedia.org/wiki/Piramide_van_Maslow

4 nl.wikipedia.org/wiki/Mafred_Max-Neef

5 www.debezigebij.nl.boek/de-fundamenten/

6 www.humanistischverbond.nl/agenda/verbindende-communicatie-helpt-ook-bij-het-omgaan-met-extremen/

2021-2022

Zeker weten?

Over het Verlangen naar kennis
HET VERVOLG

Filosofen als Bacon en Descartes begonnen in de 17^e eeuw met het opstellen van regels voor wetenschappelijk onderzoek, zodat uitspraken geverifieerd konden worden en onderzoeken herhaald. In Verlichting en Romantiek werd fanatiek kennis verzameld en toegankelijk gemaakt in encyclopedieën. In de 19^e eeuw werd veel tijd en energie geïnvesteerd in scholing voor iedere burger, het ideaal van de Bildung, en het opstapen van een internationaal systeem van universiteiten en disciplines. Veel mensen vestigden hun hoop op zekere, onbetwistbare kennis, verkregen door objectief wetenschappelijk onderzoek.

In ons tijdsgewricht weten we inmiddels wel beter: we weten dat onderzoek altijd gestuurd wordt door belangen en door vooronderstellingen, we weten dat kennis slechts beperkt houdbaar is, we hebben kennis gemaakt met 'fake-news' dat nauwelijks van echt te onderscheiden is en zelfs politici kunnen straffeloos beweren dat 'wetenschap ook maar een mening is'. We hebben miljoenen encyclopedieën onder handbereik, we worden overspoeld door informatie, maar het is de vraag of we er per saldo wijzer van worden...

In deze 30e serie, die deels een vervolg is van de 29e, waarvan t.g.v. corona maar twee van de zes bijeenkomsten konden doorgaan, gaan we onder leiding van diverse deskundigen na wat er in onze moderne levens nog klopt van het adagium van encyclopédiste Georges-Louis Leclerc, comte de Buffon (1707-1788): "La seule vraie science est la connaissance des faits" (de enige echte wetenschap is de kennis van de feiten), en dat alleen door kennis van feiten de mens in staat is om vrij te worden.

Samenvattingen van de twee bijeenkomsten van de 29e serie die wel konden doorgaan (Hans Achterhuis over 'absolute waarheid' en Boris van Meurs over 'aarde en natuur') zijn inmiddels uitgebracht in resp. filosofieboekje XXIX a en b, te bestellen via secretariaat@hvfryslan.nl

Filosofen als Bacon en Descartes begonnen in de 17^e eeuw met het opstellen van regels voor wetenschappelijk onderzoek, zodat uitspraken geverifieerd konden worden en onderzoeken herhaald. In Verlichting en Romantiek werd fanatiek kennis verzameld en toegankelijk gemaakt in encyclopedieën. In de 19^e eeuw werd veel tijd en energie geïnvesteerd in scholing voor iedere burger, het ideaal van de Bildung, en het optuigen van een internationaal systeem van universiteiten en disciplines. Veel mensen vestigden hun hoop op zekere, onbetwistbare kennis, verkregen door objectief wetenschappelijk onderzoek.

In ons tijdsgewricht weten we inmiddels wel beter: we weten dat onderzoek altijd gestuurd wordt door belangen en door vooronderstellingen, we weten dat kennis slechts beperkt houdbaar is, we hebben kennis gemaakt met 'fake-news' dat nauwelijks van echt te onderscheiden is en zelfs politici kunnen straffeloos beweren dat 'wetenschap ook maar een mening is'. We hebben miljoenen encyclopedieën onder handbereik, we worden overspoeld door informatie, maar het is de vraag of we er per saldo wijzer van worden...

In deze 30^e serie, die deels een vervolg is van de 29^e, waarvan t.g.v. corona maar twee van de zes bijeenkomsten konden doorgaan, gaan we onder leiding van diverse deskundigen na wat er in onze moderne levens nog klopt van het adagium van encyclopediste Georges-Louis Leclerc, comte de Buffon (1707-1788): “La seule vraie science est la connaissance des faits” (de enige echte wetenschap is de kennis van de feiten), en dat alleen door kennis van feiten de mens in staat is om vrij te worden.

Samenvattingen van de twee bijeenkomsten van de 29^e serie die wel konden doorgaan (Hans Achterhuis over 'absolute waarheid' en Boris van Meurs over 'aarde en natuur') zijn inmiddels uitgebracht in resp. filosofieboekje XXIX a en b, te bestellen via secretariaat@hvfryslan.nl

12 december 2021

opvoeding, onderwijs, wetenschap

Opvoeding en onderwijs berusten op de overdracht van normen en waarden die gangbaar zijn binnen een bepaald sociaal domein en in een bepaald tijdsgewricht. Hoe verhoudt dit gegeven zich tot het idee van objectieve wetenschap die onweerlegbare waarheden produceert? En hoe om te gaan met de kritische tegenbeweging die alle kennis kwalificeert als 'mening'?

Inleiders: drs. Frank en drs. Maarten Meester

9 januari 2022

milieuproblematiek

Het doel van veel milieubeleid wordt vaak geformuleerd als 'CO2-neutraal' of 'circulair'. Hoe realistisch zijn dergelijke beelden? We streven naar 'wegwerpbaarheid zonder gewetenswroeging', en jagen een droombeeld na van recycling zonder restjes. Het geloof in de recyclebaarheid der dingen leidt ertoe dat we afval niet langer opvatten als de schaduwzijde van onze consumptie-samenleving, maar als onderdeel van een 'natuurlijke' kringloop.

Inleider: drs. Lisa Doeland (Radboud Universiteit)

13 februari 2022

politiek, complottheorieën, populisme

Het is de taak van politici om te zorgen voor een leefbare samenleving. Het is de bedoeling dat burgers politici kritisch volgen. In onzekere tijden verwachten burgers vaak meer dan de politiek kan bieden, en gaan vervolgens hun heil elders zoeken.

Inleider: dr. Sjaak Koenis (universiteit Maastricht)

13 maart 2022

Spinoza

Spinoza onderscheidde drie soorten kennisverwerving: via de verbeelding, via onderzoek, en via intuïtie. Met name de laatste leidt tot gemoedsrust, wezenlijk inzicht en, daardoor, tot vrijheid.

Wat kunnen moderne wereldburgers leren van de inzichten van deze 17^e eeuwse filosoof?

Inleider: prof.dr. Wiep van Bunge (Erasmusuniversiteit – KNAW)

Tijd: Zondagmiddagen van 13.30 - 16.00 uur

Plaats: De Bres – Schoolstraat 4 – 8911 BH Leeuwarden

Kosten deelname: €10,- p.p. per bijeenkomst, vooraf over te maken op rekeningnummer NL 16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. penningmeester HV-Fryslân, onder vermelding van 'Filosofie XXX'.

Na storting van het bedrag stuurt u een mail naar 'secretariaat@hvfryslan.nl'.

Pas wanneer beide handelingen zijn verricht, komt uw naam op de lijst deelnemers. Wie niet in staat is om zich digitaal aan te melden, kan zich opgeven via postbus 2502 – 8901 AA Leeuwarden.

Over of en zo ja, welke beperkende maatregelen gelden vanaf oktober 2021 valt ten tijde van de productie van deze Schakel nog weinig te zeggen. We houden u hiervan op de hoogte via de site van het HV en die van De Bres.

Informatie: www.humanistischverbond.nl en <https://theaterdebres.nl>

Vragen: secretariaat@hvfryslan.nl app of sms naar: 06-33781823

Boekjes met samenvattingen van de vorige jaargangen lezingen zijn nog verkrijgbaar op papier en voor de eerste 25 jaar ook digitaal. Voor informatie over bestellen: zie de afdelingspagina's van Fryslân op de landelijke HV website, www.humanistischverbond.nl

Dit - en alle andere- boekjes kunt u bij ons bestellen voor 5,25 per stuk en door overmaking op NL16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. Humanistisch Verbond Fryslân o.v.v. het nummer van het boekje.

TJA...

Hoorde ik een man tijdens een interview op Radio1 zeggen:

In deze individualistische maatschappij zijn wij onze nederigheid kwijt geraakt, dat komt doordat er minder godsgeloof is..

NOU JA! Die man heeft zeker nooit 's avonds naar boven de kosmos ingekeken, als dat je niet een beetje nederig maakt...

Roeleke Naber

Humanitas Leeuwarden is op zoek naar een nieuw voorzitter. De huidige voorz. Koos de Vetten stopt na twee bestuurstermijnen van vier jaar. Op de website van Humanitas Leeuwarden staat een beschrijving van de vacature:

<https://www.humanitas.nl/afdeling/leeuwarden/vacatures/nieuwe-voorzitter/>

DIGITALE EUTHANASIE *(niet voor digibeten)*

Euthanasie is soms een lastig onderwerp. Maar nalatenschap ook. Zeker ook je digitale nalatenschap.

Ik kom op LinkedIn (een digitaal netwerk dat handig is als je werk zoekt of zakelijk informatie wilt doorgeven) nog steeds de naam van mijn inmiddels overleden ex tegen. Of ik hem wil feliciteren met zijn lange nog doorlopende loopbaan of zijn verjaardag!

Misschien vind je het niet erg als je na je fysieke overlijden nog een digitale schaduw achterlaat, het zou zelfs je bedoeling kunnen zijn!

Mocht je toch vinden dat jouw gegevens moeten verdwijnen en wil je het je nabestaanden niet te moeilijk maken, weet dan dat hiervoor wettelijk nog weinig geregeld is. Hieronder wat informatie over wat je zelf zou kunnen doen.

Inventariseer je digitale erfenis: een aantal accounts, whatsapp verkeer, foto's en video's. Er zijn heel wat mensen die de wachtwoorden van hun accounts (mail, winkels, ziektekostenverzekering of bijvoorbeeld je persoonlijke toegang voor je ziekenhuisinfo) meenemen in hun graf. Bij plotseling overlijden of zelfdoding is dat voor nabestaanden zeker een probleem. Bijna alle instanties vragen en overlijdensakte om bijvoorbeeld het telefoontje van iemand te openen of op bijvoorbeeld het persoonlijke Facebook te kijken.

Wat je kunt doen is alle gegevens bij de notaris neerleggen (notarissen bieden **Digizeker** aan, een 'digitale kluis' op hun kantoor) die zul je dan wel moeten bijhouden (wachtwoorden verander je wel eens !?!). Je kunt ook een vertrouwd persoon vertellen waar de map is die geopend moet worden na je overlijden (bij mij heet dat de OUT box).

Het recht om vergeten te worden

Sinds mei 2014 is er Europese wet. De zoekmachines zijn vanaf toen verplicht dat personen die de zoekmachines verplicht dat personen een verzoek kunnen indienen om **zoekresultaten waarin jouw naam voorkomt** te verwijderen. Hieronder een website met verzoekformulier om je google activiteiten te verwijderen
<https://www.mijnonlineidentiteit.nl/google-formulier/>

Voor Facebook geldt een ander verhaal. Daarbij moet je opletten of je het account tijdelijk (deactiveren) of permanent (definitief) wilt verwijderen. Het terugplaatsen is lastig. Hieronder de website. Facebook biedt aan bij definitief verwijderen om een herdenkingspagina te maken. Een moderne manier om te laten weten wie betrokken was bij de overledene.

https://www.facebook.com/help/delete_account

En dan kan het zijn dat je op diverse websites gegevens hebt staan, kijk dan op [Stichting Internet Domeinregistratie Nederland \(SIDN\)](#). Voor buitenlandse websites kan je de contactgegevens opzoeken via de website [Whois.net](#).

Websites als Accountkiller.com en Backgroundchecks.org geven ook net als Microsoft en Google instructies hoe je een account kunt verwijderen..

En als je zelf testamentair-executeur bent van een kennis of vriend, dan kun je hulp krijgen van www.closure.nl. Die organisatie handelt voor bijna 100 Euro de digitale erfenis af van een (gewone) overledene, dat scheelt de nabestaanden minstens 10 uur werk zeggen ze...

Hoe dan ook, je kunt zelf bepalen wanneer je digitaal wilt overlijden, minstens zo'n grote vraag als wanneer je dat fysiek zou willen. Heb moed!

Roeleke Naber

Speciaal voor onze digitale lezers hier een link naar het Social Media Testament van de HCC: www.hvfryslan.nl/socialmediatestament.xslx

De activiteiten van het Filosofiecafé Fryslân zijn in overleg met onze gastheer Tresoar opgeschort tot maart 2021 vanwege de coronamaatregelen..

De berg van de angst

Theatermaker/poppenspeler Tim Hammer heeft aanbod gemaakt dat wellicht bruikbaar is in projecten als “praten over de dood” bij stervens-, rouw- en uitvaartbegeleiding en discussies over euthanasie en zelfbeschikking.

De videopodcast 'De berg van de angst' is te vinden op vimeo: <https://vimeo.com/539683716>

Wilt u meer weten? Zijn e-mailadres: info@timhammer.nl

Wandelen, een goed verhaal en een goed gesprek

Sinds een paar maanden organiseren we wandelingen vanuit het Humanistisch Verbond Fryslân, leuke stadswandelingen in Leeuwarden en Franeker, afgesloten met een gezellige lunch. Deze wandelingen maken deel uit van een groter plan, een wandelprogramma. Het is de bedoeling dat iedere maand op een vast tijdstip gewandeld gaat worden in stad én natuur. Waar het kan krijgen de wandelingen een filosofisch, cultureel en historisch thema mee of worden verbonden aan een evenement of activiteit.

Minstens zo belangrijk is de ontmoeting, met elkaar, met de stad, met de natuur. Wandelen is een goed verhaal en een goed gesprek. Wandelen is de ervaring van kruipdoor sluipdoor in een stad maar ook de ervaring van de weidsheid en rust van de natuur.

Maar het moet nog groeien! We zijn op zoek naar leuke plaatsen en boeiende ideeën maar ook naar leden die ons willen helpen met de organisatie.

De volgende wandeling is op 12 december van 10.00 - 11.30 uur in Sneek, een leuke stadswandeling door de derde van onze 11 steden.

12/12 Sneek stadswandeling onder leiding van de stadsgids Ko Smorenburg
Start: 10.00 uur bij de Waterpoort, we eindigen 11.30 uur richting/bij het station

Kosten: € 5,50 p.p. vooraf te voldoen
NL16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. penningmeester HVFryslân onder vermelding 'Wandelen 12/12'.

Kijk ook op onze facebookpagina

<https://www.facebook.com/HumanistischVerbondFryslan>

en onze website <https://www.humanistischverbond.nl/afdeling-fryslan/>.

Het bestuur van HVFryslân

Verslag HV Palavergroep Súdwest Fryslân

Levenslessen

Levenslessen was op 11 november 2021 het onderwerp van onze HV Palavergroep. Hierbij een geanonimiseerd verslagje, om een beeld te geven van zo'n gesprek met elkaar. Het onderwerp hadden we opgepikt uit het door het HV naar alle leden verstuurd boekje 'Gedachtekracht'. Hoewel het boekje hier en daar weerstand veroorzaakte, vonden we gelijk al aansluiting bij het eerste onderwerp 'Leven'. Hieruit destilleerden wij zelf ter overdenking en bespreking twee vragen: 'Welke levensles heeft je *echt* verder gebracht? En welke levensles zou je aan een volgende generatie door willen geven?'.

Om te beginnen kregen we twee benaderingen in het gesprek. Namelijk enerzijds aanwezigen die spontaan met een *echte* levensles kwamen en anderzijds die aangaven die niet te hebben, maar het hele leven vol lessen zagen. Beiden niet minder waardevol bleek uit de sprankelende betogen en herkenning bij anderen. Om te beginnen de levensles van de kleine jongen die een nieuwe leraar kreeg op de lagere school: 'Hij zag me staan.' Hoe zijn zelfbeeld en leven veranderde door de aandacht die hij kreeg, zo anders dan bij zijn vorige leraar, die hem letterlijk over het hoofd zag en hem liet verworden tot een wegduikend jongetje. Dit werd ook herkend door iemand die in zijn leven, dit niet kreeg van zijn ouders, maar van een persoon die hem wel die aandacht gaf en tot voorbeeld werd. Beiden eigenlijk antwoord op de tweede vraag, hoe je van negatieve of juist positieve betekenis kunt zijn voor de volgende generatie in je **aandacht en liefde geven**.

Een andere levensbenadering zagen we terug in aanwezigen die hebben moeten leren dat je niet alles in je leven kunt plannen. Uit de verhalen bleek dat waarschijnlijk de omstandigheden waarin je opgroeit, wat je mee krijgt, bepalend is geweest voor de suggestie van een planbaar of juist onplanbaar leven en wat de boventoon ging voeren. En wat dit dan betekent hoe om te gaan met bijvoorbeeld een groot verlies en wat je daarvan leert. Zoals het inzicht van wat je wel of juist niet kunt veranderen en de les te moeten accepteren van wat je niet kunt veranderen en je te richten op wat je wel zelf kunt veranderen. En bij iemand met een levensbenadering dat het leven juist niet planbaar is en dreigt niet verder te komen, het inzicht dat je in je leven kunt leren te plannen en doelen te stellen of hoop te creëren. Deze volgende tegelwijsheid werd daarbij nog aangehaald: 'Met de wind van morgen kun je vandaag niet zeilen.' En het inzicht van de man waarvan zijn levenseinde onherroepelijk bleek te zijn en meegaf: geniet ervan zolang je me nog hebt.

'Bezin je op wat waarde heeft.', werd ingebracht. Mooi om te herkennen dat spreekwoorden, oneliners en tegelwijsheden waardevolle levenslessen bevatten.

Zoals ook de slogan van het HV gememoreerd werd: 'Zelf denken, samen leven'. Oftewel van betekenis kunnen zijn in een op zich misschien doelloos leven, door een bijdrage te kunnen leveren aan het totaal, aan je medemens. Met ook de les: niet te vervallen in moralisme, het veroordelen van iemand anders denken, maar nieuwsgierig blijven naar de moraal van de ander, het er over te willen hebben. Dat was ook de les van de aanwezige die van zijn geloof was afgestapt en uit zijn dogmatisch levende omgeving. Mooi dat we elkaar deze avond, zoals ingebracht 'licht in het hart' konden geven, door elkaar te zien en te horen wat we elkaar te bieden hebben, een kompas. Dit is geschreven vanuit wat ik als gespreksleider opving, met als 'disclaimer': excuses voor wat mogelijk anders gezegd of bedoeld is of niet opgeschreven of misschien zelfs niet door mij opgemerkt is. Op zich al een levensles.

Jac Konig

HV Fryslan Palavergroep (Zuidwest) Friesland

Vrijdenken is 13 januari 2022 het onderwerp van onze HV Palavergroep. Deze gespreksgroep die 'ijs en covid dienende' per winterseizoen vier keer bij elkaar komt in De Groene Weide in Bolsward, Snekerstraat 2. Normaal gesproken geeft iemand uit de groep (niet verplicht) een inleiding over een onderwerp, waar we daarna een gesprek, een dialoog, over hebben. Meestal actuele onderwerpen waar je verschillend over kunt denken of van kunt leren. De komende twee keer staan de volgende onderwerpen op de rol:

- **Vrijdenken** Donderdag 13 januari 2022

Met een inleiding door Helene Bakker: 'Altijd en over alles vrij kunnen denken kan niemand. Wel kan de ene mens vrijer denken dan de ander. En op het ene gebied is ook vrijer te denken dan op het andere. Mijn eigen ervaringen met vrijdenken en de grenzen waar ik tegenaanloop, wil ik als uitgangspunt nemen voor de bijeenkomst op 13 januari 2022. Hopelijk komen er ook ervaringen naar boven vanuit de groep, zodat we een boeiende twee uren over 'vrijdenken' krijgen.'

- **Zelfbeschikking** donderdag 10 maart 2022

Met een inleiding door Jac Konig: 'Voortbordurend op Vrijdenken komen we uit op de vrijheid van ons handelen. Ongebreidelde vrijheden worden door mensen onder elkaar getemd tot vrijheid in verbondenheid en gebondenheid aan moraal, wetten en regels. Bijvoorbeeld een zelf gewild levenseinde kent meerdere afwegingen. Waar en hoe zie jij de ruimte voor zelfbeschikking?'

In de aanhef hebben we het doelgebied Súdwest tussen haakjes gezet. Een ieder die in vrijheid met anderen over deze humanistisch onderwerpen wil praten geven wij een hartelijk welkom!

Namens Palavergroep (Súdwest) Fryslân, Jac Konig

REGIO NOORD

Humanistische contacten

voor een landelijk overzicht van humanistische organisaties: zie www.human.nl

Humanistisch Vormingsonderwijs HVO

HVO Primair- Org. voor docenten HVO en Levensbeschouwing in het openbaar basisonderwijs. Eltjo Dijk is de regiobegeleider Fryslân
Mail: e.dijk@hvo.nl

Filosofiewerkgroep Fryslân

Ron Muijzer, Raard, 06 337 81 823
ronmuijzer@yahoo.com

Humanistisch geestelijk raadslieden

Carla Bellers, carla.bellers@mcl.nl
MCL Leeuwarden

Myriam van der Vorst, 0513 685 739
Tjongerschans Ziekenhuis Heerenveen

Jan Sipma 06 8320 7732
Meriant

Marcelle Mulder, 06 308 12 853
Zorgorg. Patyna, Sneek
marcelle.mulder@patyna.nl

Agaath Heijboer, 050 3613884 of 3612030
a.a.heijboer@umcg.nl

NNCZ/Jannes van der Sleedenhuis
Hoogeveen
Bas van der Sijde, contact: 0528-266944
Nannie Bos

Sichtpunt.frl geestelijke verzorging voor mensen in de thuissituatie

Humanistische geestelijke verzorging bij Justitie

Dr. S van Mesdagkliniek, Groningen
Jeannette van der Meijde, 050 5221221

Eva Boer, PI Veenhuizen,
locatie Esserheem 08807 37123
locatie Norgerhaven 08807 36885/36882

PI Marwei Jacob Oeverbeek
j.oeverbeek@dji.minjus.nl

GGZ Friesland, locatie Franeker

Wietske Cuperus, geestelijk verzorger
aanwezig: di, do, vrij 06 83 263 099
wietske.cuperus@ggzfriesland.nl

Vrij gevestigde Humanistische Raadslieden

Mirabelle A. Schaub-de Jong
050-5252253 / 0620732179

Jan Sipma
06 2099 1738

Humanistische geestelijke verzorging bij Defensie

Johan Willem Frisokazerne, Assen
Wiebe Arts, 06-12967358

Humanistische geestelijke begeleiding

Het leven vormgeven is niet altijd eenvoudig. Humanistische geestelijke begeleiders helpen - met gesprekken, advies en ondersteuning - om evenwicht te vinden als het even moeilijk gaat. Humanistisch geestelijk verzorgers werken bij defensie, justitie, in de zorg of zijn vrijgevestigd. Vrijgevestigde geestelijk verzorgers kunnen ook helpen vorm te geven aan een humanistische relatieviering.

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Nabestaanden vinden het moeilijk een toespraak te schrijven of uit te spreken. Een humanistische uitvaartbegeleider helpt u daarbij. Mogelijkheden zijn een gesprek-bij-leven en een gesprek met nabestaanden. Een humanistische uitvaartbegeleider heeft een speciale opleiding gevolgd en biedt hulp op basis van kennis en ervaring. De begeleider is humanist en heeft oog voor de waardigheid en eigenheid van elk mens en begrip voor de kronkelwegen van het leven.

Er is een speciale website waar u alle informatie vindt:

www.humanistischeuitvaart.nl

0517 417799 HUB Fryslân

Een executeur testamentair van het Steunfonds Humanisme?

Wat moet er gebeuren als ik er niet meer ben? Het is misschien niet plezierig, maar wel goed om er eens bij stil te staan. Want wie regelt uw uitvaart? Wie zorgt ervoor dat de wensen uit uw testament worden uitgevoerd en handelt allerlei praktische zaken af?

Als er in uw omgeving niet direct iemand is om dit voor u te regelen, kunt u het Steunfonds Humanisme als executeur inschakelen. De medewerkers regelen uw zaken met respect, zorg en oog voor detail.

Leden bezoeken leden Fryslân

Contact te leggen voor iemand met verzoek of aanbod te ontmoeten, wonend in: Postcode gebied 8441-9091

Jac.Konig@kpnmail.nl of 0653172732

Postcode gebieden 8391 - 8434 en 9109 –

9296 sakevanderkloet@gmail.com of

0650634629 Palavergroep opstarten:

secretariaat@hvfryslan.nl

Stichting Abraham Vellinga

Piet Postma secr. Dubbelstraat 1-4

8561 BC Balk piet@pjpostma.nl

0706 5789 02

Bijlenga Stichting

Jan Dijkstra jan.dijkstra.mz@gmail.com

Marjoleine Beers secretariaat@hvfryslan.nl

HUMANITAS

Humanitas Assen

Brunelstraat 77, 9404 KB Assen
0592 311 121 assen@humanitas.nl

Humanitas Groningen

A-kerkhof 22 ZZ, 9711 JB Groningen
050 3120633 info.noord@humanitas.nl

Humanitas De Stellingwerven

DeStellingwerven@humanitas.nl
secretaris: Rikus Hermelink

Humanitas Leeuwarden

leeuwarden@humanitas.nl

Humanitas NO-Friesland

no.friesland@humanitas.nl

Humanitas NW-Friesland

nw-friesland@humanitas.nl

De Fryske Marren (DFM)

defriesemereren@humanitas.nl

Humanitas Smallingerland/Opsterland

smallingerland-opsterland@humanitas.nl

Humanitas ZW Friesland

zw-friesland@humanitas.nl
Josée Peereboom secr.
0515-424416

Humanitas Heerenveen

heerenveen@humanitas.nl

foto Haye Bijlstra

BESTUREN

Afdelings FRYSLÂN

Jan Wijbenga, voorzitter@hvfryslan.nl

Marjoleine Beers, secretaris en ledenadministratie
secretariaat@hvfryslan.nl, 06 5311 2732

Bart van 't Veer, penningmeester@hvfryslan.nl

Roeleke Naber, lid

Marco Seepma, communicatie @hvfryslan.nl

ASSEN e.o.

Henk van der Zijden, voorzitter, 0592 20 33 12 / 06 23 60 91 01
henkvanderzijden@outlook.com

Fieneke Stronkhorst, secretaris

0592 34 27 20 / 06 21 36 32 23 secre.hvassen@gmail.com

Henk Marrink, penningmeester, vice-voorzitter

050-7501227 / 06-2257 6511 penn.hvassen@gmail.com

Agnes Swierstra, bestuurslid, 0592 85 32 21 / 06 28 80 16 80
agnes.swierstra@gmail.com

Marlon Busstra, bestuurslid communicatie, 06 1320 0785
communicatiehvassen@gmail.com

GRONINGEN

Marijke van de Hel, voorzitter

marijkevandehel@gmail.com 050 549 2796

Ieke Verveld, secretaris

secre.hvgron@gmail.com 06 10264135

Willem Waard, penningmeester

penningm.hvgron@gmail.com

Lenie Kootstra, lid, Leniekootstra@gmail.com

Welmer Boiten welmerboiten@gmail.com

Ivo Hengst, jong hv: ivo_hengst@hotmail.com

Roelof Bosma roelof1bosma@gmail.com

3	Agenda
5	Schrijven is schrappen
6	Socrateslezing NOORD
8	Midwinter in Groningen
9	Jonge Humanisten Groningen
12	Cursus Kennismaken met hum. JH
13	Darwin Day
15	Wandelen Grioningen
16	Eten met gesprekstof GR
17	Van het bestuur Groningen
19	Poëzieworkshop Groningen
20	Cursus Mens zijn zonder goden. Gr
22	Afscheid Janny en Gerrit Botke
23	75 jaar humanisme GR
26	Pas op, hier volgt een mening!
25	Kwetsbaar
27	Gedachten en overwegingen
30	Ik bepaal mijn leven
33	is er ruimte?
37	Midwinterviering Assen e.o.
38	Van het bestuur, Assen e.o.
41	Nieuwjaarsbijeenkomst Assen e.o.
43	Geweldloos communiceren Assen e.o.
47	Filosofie voor een breed publiek FRL
50	Vacature Humanitas
51	Digitale euthanasie FRL
53	Wandelen FRL
56	Adressen
59	Besturen

INHOUD